

KIIRKÖITJA
СКОРОСШИВАТЕЛЬ

№

Kodauliku Eesti majanduslik -

poliitilised suhted Nõukogude

Liiduga aastail 1920-1929

Diplomitöö

VIHKUVABRIK
«MURRANG»

Art. 1123

Hind 0.93

Algus
Нач.

Hal. - keeletead.
ajal. - osakonna
V kurs. üliõpil.

Lõpp
Законч.

Eino Piisow.

Tartu 1958.

114/1958

Tartu Riikliku Üliõpikoli
NSV Liidu ajaloo katsele

Kodauliku Eesti majanduslik-politilised
suhked Nõunegude Liiduga aastail
1920-1929

Diplomikõõ

TRÜ Ajaloo-Teaduskorraldus
ajaloo osakorraldus I kursuse
õliõpilane Eino Ylissou

TRÜ NSVL ajal. kat.
nr. 1373.

Tartu
1958

Sissejuhatus

Suur Sotsialistlik Ortoobrirevolutsioon avas uue ajastu inimvõrre ajaloos. See ei toimunud mitte julge-
lise sünnuste võrre saadumise tagajärjel, vaid keda
põhjustas imperiaalsed ja Senua initsiatiiv-
jandusliku eli seaduspärase arvung ning sellest tule-
valt tekkivud tööliste ja talu-
nõude revolutsio-
niline liikumine.

Oma eesmärgidelt oli Ortoobrirevolutsioon mõistua-
telt sügavam ja laialihardelisem võrre seni toimu-
nud revolutsioonidest ning selle võrre osa määrat-
te suured rahvaluhulged. Selle suurima revolutsiooni
võrre tähtsaimaks tingimuseks oli bolševike partei
juhtimine ja bolševike poolt loodud tööliste ja töötava
talurahva poolt liik, milles juhtivat osa etendas töölis-
klass.

Suur Sotsialistlik Ortoobrirevolutsioon erineb
sügavalt võrre teistest revolutsioonidest inimvõrre
va selle poolt, et võrre almsed revolutsioonid lõp-
perid ühtede ekspluatatsioonide rühmade asendamisega
teiste ekspluatatsioonidega. Ortoobrirevolutsiooni aja hävi-
tas täielikult ekspluatatsioonide võrre, üle inimvõrre

namise keise poolt. Säärast tähendab Oktoobrirevolutsiooni põhjaliku murranikut rogu maailma, rogu inimromu ajaloos. Ta murdis läbi maailma imperialismide, avas rogu maailmas kapitalismi hävimise ja sotsialismi võidu ajastu, lõi kapitalismile surmava haava, millest ta enam ei suuda koibuda. Ta lõi võimsa baasi rogu maailma revolutsioonilisele liikumisele.

Seemaal toimunud suur sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, mis tähendas rogu inimromu ajaloos põhjaliku pöörde, oli tähtsaimas, murdelisemas sündmuses ra eesti rahva ajaloos.

Revolutsiooni tulemusena rekestati Eestis proletariaadi diktatuur. Esmarondselt võitis eesti rahvas endale õiguse vabalt karitada emarall, vabalt elitada oma riiklust ning arendada rahvusliku vulluuri. Suid 1917-1919. a. revolutsioonilised sündmused Eestis ei viinud nõuoguude rova riidustamiseks. Ameriva-inglise ja keiste interventide ning see, soome, rootsi ja kaani valgevaarklaste täaride abil suutis rotruolutsiooniline eesti rodaulus ajutiselt lömmatada nõuoguude võimu Eestis ja restaureida ajutiselt kapitalismi. See rodauliku diktatuuri rekestamine Eestis oli tihedalt seotud välismaiste imperialistlike suurriide poolt teostatud nõuoguude Seemaia vastare interventtsiooni ja rotruolutsiooniga. Eesti rodaulus, nagu keisedvi Seemaia rotruolutsioonilised jõud, võttis arliiselt osa nõuoguudevastast interventtsioonisõjast ja tuli võimude eesvõll ameriva-inglise imperialistide

artikkelis rahalist ja sõjalist loetust. Väiters sai este
 roolus sõjalasandua, maha arvadud mu. "ringis" saa-
 dud summad, 17,8 miljonit dollarit Ameerika Ühendriikidelt,
 986 920 naelsterlingit Inglismaalt, 15,6 miljonit franki
 Prantsusmaalt ja 24,7 miljonit marka Soomelt. Sõja-
 laenu moodustasid juba 1922. a. algul 66,5 miljonit
 krooni.²⁾

Uuises kapitalismi uut ajaloolist epohhi - monopoli-
 listliku kapitalismi ajajärve, näitas V. I. Lenin, et
 „... selle ajastule on tüüpilised mitte ainult vasts
 peamist maadeühua: asumaade valdajad ja asumaad,
 vaid ka sõltuvate maade mitmesuised vormid, mis po-
 litiliselt, vaimiliselt on iseseisvad, tegelikult aga vähi-
 tud finants- ja diplomaatiline sõltuvuse võrudele.“³⁾
 Kodulise üti ruulus just nende pärast Esimest maail-
 masõda tekkinud kapitalistlike riivide hulka, kes olid
 formaalselt väll iseseisvad sabariigid, kuid oma olemasolu
 esimestest päevadest alates satustid tegelikult majaju-
 duslik- poliitilise sõltuvusse imperialistlikest suurriividest,
 esvält Prantsusmaast, Inglismaast ja Ameerika Ühend-
 riividest. Baltimaade vägivallale lahtirubimisega Saemaa
 rahvamajandusest, muud aladil iseseisvate roolulise riivi-
 de loomisega ning nende majanduse ja poliitika alluta-
 misega välismaale monopolistlikele kapitalile said im-
 perialistlikud suurriigid peale selle oma väärtusse va

1) Anton, R., Agraarsuhted roolulise üti, Tallinn 1957, lk. 13-14

2) Salitsusarvutuste kogum 1918-1934, Tallinn 1934, lk. 120

3) Lenin, V. I., Teosed, kd. 22, lk. 244

sobiva platsid armu agressiivse sõja ettevalmistamiseks ning raskelt mõjus sõjagude Suemaaale.

Välismaiste interventsioonijõudude raasabil raskes-
tatud vedamine valitsemise tingimustes raskendati
ja isoleeriti Eesti majanduslik areng säteliselt tema
raasest baasist - Suemaa rahvamajandussüsteemist,
mille organisatsioonilise raastisosa ka oli mitme sajandi
vältel. Ollis allutatud ja raskendatud imperialistlike
riivide ning maailmaturne nõutelle, omas raskendamine Eesti
sotsiaal-majanduslik ja poliitiline areng erinevad aja-
järguga raskendades terve ra omapärasid, negatiivseid
jõusi.

Eesti ühendamine Suemaaaga XVIII saj. algul raskendades
kuluksena Põljarsõjas oli määratu suure tähtsusega
progressiivse sündmuse eesti rahva ajaloo. Eesti sai väi-
maluse ligi 200. aastase rahulise arengus. Suemaa-
ga ühendamine lõi vajalised tingimused kestlike jõudude
arengule Eestis ja Suemaa esirindlikult kultuur raskendades
tähtsaks viljakavaks teguriks eesti rahvusliku kultuuri
arengus. Alates XVIII saj. raskendades määravaks ajaloos
Eesti ala majanduslik arengus raskendades pidur ja ilu
lihedam majanduslik seostumine Suemaa imperiumi
keiste osadega. Umbes 90% rogu Eesti kööstustöödangust
realiseeriti enne Esimest Maailmarõda Suemaa siseru-
bermaangude. Rumi sõjani etendas Eesti tähtsat osa
ra Suemaa rahvamajanduses. Eesti kööstus töötis Suemaa

История, И. П., Понятие-экономическое в записках о состоянии и
"руководство за горами ит (1917-1927), Москва 1928, стр. 81

turule saluistööteid, peamiselt kivistisaduri, paberit ja paberitööteid, marmarid, meotonid, vaguneid, veremiasaduri, piiritust. Eesti omaarvorda importis Suurmaal õlisid, vilja jne.

Eriti suur osa etendas Eesti Suurmaa transiit-vaubanduses. Eesti rujuus oma sooda geograafilise asendi tõttu rahudajars Lääne-Euroopa ja kumast sõltuva Suurmaa siserubermangude vahel. Seda riu-ritab kema sadamate (peamiselt Tallinna) vaudu toi-muud tsari-Suurmaa välisvaubanduslin läbirõim, mis moodustas esimese maailmarõja eel 21,4% impor-dit ja 7,2% ekspordit.¹⁾ See põhjustas Eesti sadamate ühendamine raudteede vaudu Suurmaa siserubermangudega, mis omaarvorda sai tööstuse edasise loogsa arengu otse-seis eelduseks Eestis. Seda riu-ritab kapitalistilise töös-tuse riie areng, eriti Tallinnas, pärast 1870. a., mil mu. Balti raudtee (Peterburg-Tallinn-Paldiski) vaudu ühendati Narva, Tallinn ja Paldiski Suurmaa sisealade-ga.²⁾ See ühendamine liitis Eesti rahvamajanduse iht-seis, orgaaniliseks kerivuse rogu Suurmaa rahvamajandusega. Esimese maailmarõja eel oli Eesti majandusli-vult arenenumaid tsari-Suurmaa ääremaid.

Vodaulis Eesti sai pärandis tsari-Suurmaa ma-jandussüsteemis suhteliselt nõrgesti arenumud ja sõja läbi vähe vauatada saanud tööstuse, milles määravaks ja

1) Soov, pp. 81

2) "Eesti Statistika", nr. 5, 1922, lk. 123.

3) Saarimik, H., Eesti sõjajärgse revolutsioonilise riie aastail (1920-1924), Nariviri, Tallinn 1955, lk. 15.

domineerivaks hammers oli rasketööstus. Kuna revolutsiooni-
elle Eesti majandusele areng toimus Suurema majanduse
organilise vastiosa, siis aastarümrite vestel välja-
rõhutamud majanduslike sidemete säilitamine ning muu-
de edasine tugendamise võimega Suuremaaga olus
võimalikule Eesti loomulikul mõnevõrra rindlendamud
majanduslike iseseisvuse ning teatud sõltumatus impe-
rialistlikest suurriidest. Need võimalikud direktiivide
kestamine kätte Eesti tööstus ja põllumajandus rebiti vä-
givaltalt lahti Suurema rahvamajandusest. Täiendava
tööstuse müügituru ja va oma peamine koostis- ja vutse-
ainete baasi. Seda vastut poleud võimalik võmata
monopolistliku kapitalismi süsteemis, mille Eesti paisa-
li võimega Suuremaant suudamine tulemuse. Ku-
na kapitalismi üldriisi tingimustes teravus capita-
listlike riivide vahel äärmuseni võitlus tööstuse
müügiturude pärast, siis on endast mäistatav, et
omal ajal Suurema siseturu nõude rahuldamisest
rajatud Eesti tööstuse, eriti aga metallitööstuse tööstus
ei võinud Lääne-Euroopa kapitalistlikes riivides tur-
gu leida. Et Eesti võis imperialistlikes suurriivides turgu
leida vaid oma koostisainetele (mets), põllufabrikatsioonile
(võin, laud, tselluloos) ja põllumajandussaadustele
(või, peevon), siis pidi ta paratamatult monopolistli-
ku kapitalismi majandussüsteemis muutuma uude
postkoloniaalses agrarimaas. See tähendas aga
tööstuse, erivõtt metallitööstuse languse algust, mis
mõjus halvavalt rogu võimaliku Eesti majanduslike

ja viis selle laostumisele. Oli aimult ürs väljapääs-
astuda lähedalse poliitilis-majanduslisse suhtes-
se Nõuogude Semeaaga. See aga oli keravas vastu-
olus valitavate Eesti vedaulise ringroudate luudega,
res suhtesid suurima vaemulirvusega sotsialismi-
maasse. Seega olus käiesti väär arvata, et Eesti ve-
daulus oli rahvusvallelise imperialismi reartsiooni-
liste ringroudate ohvins, res vastu oma kahtmist
oli sumitud käitma interventsiolistine estirahva
poliitiline ja majandusline ojaratamise ülesandid.
Ollis juba nõuogudevastase interventsionisaja
väigus sakterud imperialismi agressiivsemate ring-
roudate sõidule, oli Eesti vedaulus objektiselt
sumitud ra rogu oma majanduspoliitira allutama
välismaiste suurviiride monopolistline kapitalismi
siindajate juhtnõoridele, mida põjustasid:

1) välisimperialistide abiga vastu rahva kaht
loodud vedaulise Eesti majanduslin-politiline sei-
sund,

2) valitsevate rlasside rahva vaemulirvus ja nende
paaniline liru kõoralva hulvade es, res pidasid
lavramakult vaugelastiline võitlust nõuogude norra
kaasrehtestamine est oma maal,

3) vardu Nõuogude Semea rui sotsialistline ja
demokraatline jõudude järjevindla siindaja võimsuse,
rahvusvallelise autorileedi rasvu ja tema revolutsioone-
riva mõju es.

Rogu vedaulise Eesti välispoliitirat ja raubandus-

soovis oli elada hea-aaberiives suhetes võigri riividega, vödauliru Eesti valitsevad ringroumad aga püüdsid võigiti pidurdada nende suhete arengut. Eesti vödauluse sellise nõuogudevastase välispoliitika põhjusiks oli paaviline hirm oma maa töörahva ees, sest tihedate sidemete tõttu Nõuogude Liiduga võisid viimastest Eestisse tungida „nõuunismijutud“. Sellest tingituna püüdis Eesti vödaulus võimalikult vähe läbi väia Nõuogude Liiduga. Samal ajal otsis aga Eesti vödaulus endale liitlasi Ameerika Ühendriivide, Inglismaa ja Prantsusmaa imperialistidelt, kes va ei vellaand oma „abi“. See „abi“ viis vödauliru Eesti muutumisele antud suurriivide ripatsiks. Sastavalt oma „abistajate“ näpunäidetele ja juhtnööridele lõi Eesti vödaulus iseги viiraugele, et ta püüdis eestit isoleerida Nõuogude maaast saatamata kõsisele valijule, mille kõi vaasa Eesti rahva majanduse arengule selline Nõuogude Liidust isoleerimine poliitika.

Nõuogude diplomaatikoo esmärgiks on anda iluvaade vödauliru Eesti ja Nõuogude Liidu majanduslik-politilistest suhetest aastail 1920-1929, s.o. Nõuogude Sume-maa ja vödauliru Eesti vahel 2. veebr. 1920. a. sõlmitud rahuldpingust vuu rogu kapitalistliku maailma haarava majandusviirini 1929. a. lõpul; näidata mid tegusid, mis põhjused Eesti vödauluse vödauliru suhtumise Nõuogude maaase ja imperialistlike suurriivide osa selles; tuua esile põhjused, mis süüri sundisid Eesti vödaulust saatama-

ka metsivale vihale Nõuogude Liidu vastu minema
viimasega reale võrreldes, minema raubavalituse
arendamisele Nõuogude^{riigi}maaga, näidata Eesti tööaluse
osa selles.

Ühiklari pears autud töö rummutama rodaulise nat-
sionalistide võltsingud mees rüsimustes.

Enimvõimuri Nõuogude Liiduga diplomaatilise
ja majandusliku suhtlemise rüsimustes rodaulise
natsionalistide sulest pole ilmunud, kuid nende
võltsingud selles rüsimuses ilmuvad rülat-
darelt selgesti ra ajavirjanduse ja mitmesuguste
reguleoste sarguall avaldatud mõtetest. Eesti rodau-
lus hindas „iseisvuse“ aastaid rui üldise majandus-
liku kõnu aastaid, ruiqi need aastad tähendaid
kõnu peamist töösturite, paavurite ja rularuse ra-
sumite osa.

Eesti rodaulis-natsionalistid ruiqi publikistid, vel-
le ülesandus oli valitseva rodauluse klassiku-
vide teemine, ähvardaid rahvalulvi piduvalt ra-
lutava rounumismõhuga, rullalutungiga Nõuogude
Seuema poolt, ruiarvikes samal ajal, et selles val-
laltungist päästavaid meid ruiqi „Eestile haasor-
lised rahamehed-välismaalased“. Sejuures ruiarvikes
nad age surmus asjaku, et oma poliitilise väime
ja selle tugemuse saavutas rodaulus Eesti välisim-
perialistide finantsilise sõltuvuse edasise sündu-
mise arvel. Saanti ruiarvikes ra fardist, et rodaulis
Eesti tööstus, eriti metallitööstus koinus desindust-

realiseerimise protsess, mille otsustus põhjusel oli Eesti
sõjaväe ümaldamine Soomeaast ja et Eesti rahva-
majanduse edasise arengu huvid nõudsid tihedaid
sidemeid Nõuvaldude Liiduga.

Võigi nende rahvalis-natsionalistlike seis-
võtade käielis alustel ilmneb selgesti voolust-
se fardiline materjali analüüsimisel ja uurimisel
ning üldistamisel marxistlik-leiniline metodolo-
gia alusel.

Autud teema kohta pole ra nõuvaldude aja-
loolaste sulest ilmunud ühtegi monograafiat. Siiski
leidub teatud materjali ra nõuvaldude autorite töö-
des, mis väitavad autud ajajärve. Aruvere lõua
võib esile tõsta M. Bahk'i uurimust, millel autavse
põgus ülevaade majanduslik-politilistest suhetest
Nõuvaldude ja Baltimaade vahel aastail 1917-1927."

Siu on ära teatud rahvalis, peamiselt fardiline ma-
terjal ra nõuvaldude Liidu ja rahvalise Eesti majan-
duslike suhte kohta, samuti on siin väitlemist leid-
nud tähtsamad politilised sündmused. Siinjures peab
aga märkima, et autud teoses on väiteldavad sünd-
mused lahendatud liiga pinnapealselt, on autud ainult
majanduslike ja politiliste suhte põhisummad ning põhi-
lised välispolitilised sündmused. Saatamata sellele liidus
siin väga vajalike materjali Eesti-Nõuvaldude Soomea
rahulepingu, transiitvõuvalduse, vauvalduse, mitmesu-

История, М. П., "Социально-экономические взаимоотношения между СССР и
Финляндией за годы войны (1917-1927)", Москва 1928.

guste rouverentside, nõupidamiste ja teiste viisimuste kohta.

Mainimata ei saa va jätta sm. H. Saarniidu väri-
vivalist väikevirja „Eesti sõjajärgse revolutsioonilise viisi
aastail (1920-1924)“ ja Elango, O. tööd „Eesti kapitalismi
ajutis, laevindla stabilisatsioon aastail (1925-1929)“,
mis andsid põhjaliku ülevaate vödaulise Eesti rahva-
majanduse arengu, välispoliitika, raudasuhete jt. vii-
simuste kohta aastail 1920-1929. Mõõdamises, pinna-
pealt on meelde töödes väridest leidnud va vo-
daulise Eesti suhtes Nõrsgude Liiduga, varjuures eri-
list rõhutamist on leidnud Eesti vödaulise nõrsgudevõimu-
lirvus.

Kagu juba espool märgitud, oli vödaulise Eesti välis-
poliitika lahutamatuult seotud Läti, Leedu, Soome ja
Poola välispoliitikaga, siis tuli autud kuuva põhjalivõimast²⁾
väriklemises rasutada va Starodubovi“ ja Harvoni
kõid, mis andsid ülevaate Läti tööstuse arengust. Niie-
katsud autorile töödes leidub mõningat materjali va
Läti välispoliitika kohta.

Mõningaid andmeid vödaulise Eesti ja Nõrsgude Ri-
du raudasuhete arenemist leidub va roguvõimust³⁾
„История отношений СССР к ранжамежвоенному времени“.

Tähtsamateks osutused aga autud kuuva väriklemisel
Eesti NSV Oktoobri revolutsiooni ja Sotsialistliku

1) Гапогуверни, Л. В., Уражон. фадруно-забогетти промисленногю б
Сырсегазнови Лайтне, Рига, 1952.

2) Маврон, К., Оперн по уторн промисленногю Лайтне, Рига 1951.

3) „История отношений СССР к ранжамежвоенному времени“, Москва 1938.

Üldsehituse kesvarhiivis leiduvad dokumentaalsed ma-
terjalid (raubaandus-kõõdusministeeriumi, sise- ja väliste-
riini, välisministeeriumi jt. arhiivifondid), mis käsitlevad autud
teemat, ~~mis~~ millede kasutamiseks tuli asuda ^{aga} kriitiliselt.
Oma iseloomult osutus arhiivmaterjal liivliivus ega
võimaldama täielikult lahendada võiva küsimusi. Saa-
tamata sellel pannes arhiivmaterjal siiski huvitavaid
andmeid vedauliku Eesti välisraubaanduse ja poliitiliste
suhete kohta, eriti ilmekalt aitas see aga paljastada
vedauliku Eesti mitmesuguseid mahinatsioone.

Teatiliselt materjali raubaanduse kohta leides
piisavalt vedaulikus perioodilistes väljaannetes (näiters
„Eesti Statistika“, „Eesti Majandus“, „Riigi Teataja“) ja
vedauliku ajavirjanduses. Nuna vedauliku ajavir-
janduse, statistiliste, majanduslike jt. väljaannete esmär-
giks oli vedauliku rakkide raakimine, on ra uen-
duse suhtes vastava kriitiraga. Neid hoolimata
nude materjalide rakkiseeloomust sisaldavad nad
sageli kahtmatuid kumistusi vedauliku Eesti majau-
dusliku ja poliitilise oluorra kohta, mida on või-
malis autud teema põhjalikul uurimisel ära rasuta-
da.

Säarduslikus allinans autud teema raakimisel
osutus vedauliku Estis ilmunud kätisajavirjandus, mil-
les ilmus hirmutavat materjali vedauliku Eesti välis-
poliitika ja Eesti vedauluse mitmesuguste mahinat-
sioonide kohta, saamuti välisimperialistide nõuagude-
vastaste agruuivsete plaanide kohta.

Või siis veel juurde lisada ilmunud dokumentide ja korralduste kogud, nõukogused NSV Liidu välispoliitika kohta, N. Dubinštšini ja Gvašini sulest ilmunud teosed samas rühmuses, siis võib öelda, et olemasolev materjal oli antud teema rääkimisel piisav ja võimaldas eillevõrreid rühmused täielikult lahendada.

I peatürr.

Kodanliku Eesti majanduslik-politilised suhted NSV Liiduga sõjajärgse revolutsioonilise riisi aastail (1920-1924).

1. Tuntu raku. Diplomaatiliste suhete rehtestamine Nõurogude Seuemaa ja kodanliku Eesti vahel.

Suur Sotsialistlik Ortoobriwolutsioon purustas Seuemaal kapitalistliku süsteemi ja rajas aluse uuele ühiskondlikule korrale - sotsialistlikule ühiskonnale. Revolutsiooni tulemusena eraldus Seuemaast terve rida piiriväärseid riive, nende hulgas va Eesti, kes nimeliselt saavutand iseseisvuse, tegelikult aga muutusid juba oma olemasolu esimestest päevadest alates imperialistlikest suurriividest, peamiselt Amerikka Ühendriividest, Inglismaast ja Prantsusmaast sõltuvateks ripatsikeks. Saanud võimude raku üle, s.o. valitses seiseisvuse riigis, jäi Eesti kodanlikud endiselt nõurogude ja ka mõistis, et ilma väljastpoolt tulva abita

ei suuda ka võimul püsida. Ja juba oma võimul-
oleva esimestel päevadel pöördus Eesti vabariik välis-
imperialistide poole, et need aitaksid tal võimu tugev-
dada ning maha suruda Eesti töörahva revolutsiooni-
list liikumist. Eelrõige paadid vabariik ja meismured
oma lootused Eesti oruperimisele imperialistliku Sar-
samaa poolt, velle väeosad asusid Eesti saartel ja Lõu-
na - Lätis.

Sellus, et välismaiste imperialistide vaheseegami-
sers luua soodsamaid võimalusi ja isoleerida Eesti
proletariaat revolutsiooniline Suurmaa abist, saadis
Eesti vabariik juba 1918. a. jaanuaris salaja Stokhol-
mi „välisdelegatsioon“ esotas H. Tõnissoniga. Siinane
esikas Sar-samaa saadivale Stokholmis margurir-
ja, mis oli adresseeritud Sar-sa valitsusele ja milles
paluti Eesti ala viivitamatult oruperimist Sar-sa vä-
gede poolt. Peagi täitud Eesti vabariiku soovid.
25. sept. 1918. a. marssisid Sar-sa väed Tallinnasse,
H. mõntsirs aga oli veagu Eesti ala oruperitud Sar-sa
imperialistlike vägede poolt. Puid känu Eesti töörahva
raugelasivale võiklusele sumiti Sar-sa väed Eesti ter-
ritooriumilt lahutama ja novembris 1918. a. vabariiki
uuesti nõuogude vord Lõu-Eestis. Inglise - ameerika im-
perialistide arkiivset abil ja lootuset õnnestus Eesti vo-
dariik oma võimu säilikada ja tugevdada. Sellega-
sauras Eesti vabariik oma esmõrgi - Eesti ala oli

1) Eesti NSV ajalugu, Tallinn 1957, lk. 371.

2) sama, lk. 375-376.

rägivaldselt lahki rebitud Nõuogude Saemmasast.

Eesti vabariik, kullis võimule, osutus seoses välis-
poliitiliste sündmustega olvat rahvusgruppes oluor-
nas: ühelt poolt suudisid vabariiku rakkiluid ja sõl-
lusus Entente'i riividest teda astuma koos Jüdeinitšiga
Nõuogude Saemmas vastu, teiselt poolt aga tugavnes
samal ajal Estis revolutsiooniline liivunine. Ységi
vabariiku ringroudades raras arusaamine, et, aidates
Jüdeinitšit võidlusel Nõuogude Saemmas vastu, loobub
estis vabariik võitlusest rahvusliku sõltumatusel est
ja raskab oma riigis valitseva positsiooni. See suudi
vabariiku Estit võivuma oma kottamises Jüdeinitšit
sõjaväigul.

Nõuogude valitsus raskas osavalt neid võivumi-
si oma arhiises välispoliitikas. 31. aug. 1919. a. „10 päe-
ra pärast seda, kui Entente'i riigid olid andnud
diplomaatsiooni väivriivide „tingliku“ sõltumatusel kuu-
ustamine kohta, tagi Nõuogude valitsus Estile ettepa-
neme alustada rahuläbi räärimisi, et määrata viid-
lars piir, neutraalsou ja vabariiku Esti kumusta-
mine Nõuogude Saemmas poolt.“ 4. sept. 1919. a. mär-
vis Esti vabariik valitsus oma vastuses, et ta ou neis
alustama rahuläbi räärimisi sõjategevuse lõpetamise
ja vastastivuse suhte reguleerimise alal²⁾ ning 17. sept.
1919. a. algasidki Pihvas läbiräärimised. Imperialistlikud:

1) Уголов мнѣгнмаговод ономени и бренини воујору есе?
(1870-1954), Москва 1957, с.р. III.

2) Импортациони, А., Ујани, Со., Уголов бренини воујору есе?
I. I., Москва-Ленинград 1945, с.р. 156.

nigid sakterid sellest arvuse ja algas äge diplo-
maatiline võitlus Balti riivide, sealhulgas va. voodauliku
Eesti vaasatõmbamise eest jüdenitši uude sõjaväigule.
Ehkeldu'i rigid olid kategooriliselt läbiräärimiste vastu
Nõuogude Suemaa ja voodauliku Eesti vahel. Samal päe-
sal, kui Pihruas algasid läbiräärimised, nõudis Briti
sõjaline erindaja Baltimaal voodauliku Eesti valitsuselt
viisjaliku tagatist, et Eesti valitsus ei astuks mingisugu-
seid samme rahu suhtes europaastega." Samal seis-
kohal oli va. Prantsuse sõjalise missiooni juht Balti
riivides. Ameerika Ühendriivide sõjalise missiooni ülem
teatas, et rahuläbiräärimised tähendavad okliivru mä-
gu, mis sunnib liitlari loobuma abi andmisest Eestile.
Lääne imperialistide värsul lõpetasni voodauliku Eesti
valitsus juba järgmisel päeval läbiräärimised, kuus
põhjuseks ajaolu, et ta sõlmis rahu Nõuogude Sue-
maaga ainult koos teiste Balti riividega²⁾ ja tegi ette-
paneku alustada läbiräärimisi uuesti pärast näda-
last saheaga³⁾. Soome liivras Nõuogude Suemaa
rahuletkpaneku tagasi(?)hõlpi ja leedu aga viivitand
vastuste andmisega.

Olles rahvestanud läbiräärimised, arus Eesti voodau-
lus jüdenitši sõjaväigu aktiivsele koostamisele. Voodau-
liku Eesti armee võttis osa sõjaväigust Petrogradi
peale jüdenitši eestvõtmisel. Peid Punaarmee otsustai-

1) Eesti NSV ajalugu, lk. 418

2) M. P. K. K. K., lk. 156

3) O.R.A., f. 957, nim. 10, sü. 35, leht 1-3

sale võitude tagajärjel laostus Yudenitši armee vii-
restki, sajad ja tuhanded sõdurid joovsid üle Puna-
armee poole või andsid end vanggi. Pärast valgeväerli-
vud väeosad olid demoraliseeritud, üha sagedamini
võidurid nad lahingusse minemast. Puigi Eukute'i
sõjainõuogu sisuliselt rahulepingu sõlmimise vas-
tu, sundisid Tallinna töölisväe artivne streiki võitlus
ja väärinised armee vastuste tagajärjel nädal Eesti
võimulust alustama 5. det. 1919. a. uuesti Nõuogu
Seuemaaga rahulepingi sõlmimise, teatades sellest Nõu-
guke valitsusele 27. nov. 1919. a. 4. det. 1919. a. jäudis
Nõuogu delegatsioon Tartusse ja järgmisel päeval
algasid läbiräärimised. Need rahulepingi sõlmimised Tartus
lõppesid 31. det. 1919. a. sõlmides Eesti ja Nõuogu
Seuemaaga rahulepingi sõjalise tegevuse vastastamine lepingu-
ga, mis oli kehtis 7 päeva (3. jaan. - 10. jaan. 1920. a.)²⁾ ja
sejärel 2. febr. 1920. a. rahulepingu allavirjutamise-
ga, millega esialgu ei töötanud läbiräärimised anda
mõnede tingimuste tulemusi. Asi oli nimelt selline, et sõlmis-
d. Eesti, kes esimesena otsustas anda läbiräärimis-
tele Nõuogu Seuemaaga, nõudis sellise juhuse, mil
Eukute'i riigid suhtuvad vaenulikkelt sellise farti,
"kompensatsioonivõtte" peamiselt valla maal. See
kontseptsioon pidi olema arvutatav - 88 miljonit
rubla vallas.³⁾ Sõjalisalused olid veel piiri ja sõjali-

1) ORVA, k. 959, nim. 10, s. 12, lk. 29

2) sama, lk. 31

3) seal, lk. 32

se garantii rünnused. Niiult jätkas sõjaline Eesti territooriumil viibimist Yudenitsi armeel, mis, kōsi vält, oli purustatud, kuid vastasõit Entente'i riividega võis ta siiski osutada Petrogradi kōsiserva ja alaliserva alvar-lajars. Nõuogude delegatsioon nõudis Yudenitsi armeel demobiliseerimist ja tema sõdurite mittevastuvõtmist Eesti armesse.

Pärast ligi vasts ruud vastanud läbiräärimisi suu-deli siiski jōuda vastastõule võrvuleppeli ja nagu juba eelpool tähendatud, sai rahuleping 2. subr. 1920. a. tegelikuks.

Rahuläbiräärimised paljastavad Eesti sõjalise seis-riise, kuid apka ristjana. Tä püüdis läbiräärimisi vastu-kada oma auastulise eesmärgide saavutamiseks. Ra-hulepingu rahualil jōid sõjaline Eesti püüdnud see-lastege arustatud alad Petrovi ja Hrosra ning nende ümbruses, saanti maa-alad ida pool Narva jōge. Nõuogude valitsus tuli vastu ra sõjaline Eesti "kompensat-siooni" taotlemise ajus, andis Eestiile proportsionaalne osa endise tsaari-Suomenaa rullatagavarast, s. o. 15 mil-jonit rubla rullas. "Tehtis sõjalisele Eestiile, veda ju-riidilisel polnud kummustanud veel ürvri riiv, need järleandmised, andis Nõuogudemaa rogu maailmale seewa kõenduse oma suuremõltsusest ja saavutatud rahupoliitilist. Võigist selle ajani suur- ja väike riigi rahul sõlmitud lepingust oli see aimes leping, mis

oli sõlmitud võrdõiguslikkuse allusel.

See leping rutsus erile segaduse ja hämmelduse Entente'i liiris. Liitlaste võr-
gum nõuogu võttis vastu otsuse, milles
õeldi, et Entente'i ei saavita inter-
ventsioonist osavõtvale riividele as-
kuda diplomaatilistesse suhetesse "Nõu-
roguide Suenmaaga". Riivid sellis vake-
lesegamisest hoolimata leppisid
leedu ja Läti, nende järel va Soome
võru Nõuoguide Suenmaaga raku-
lepingute sõlmimiseks.

Rahulepingu sõlmimine oli Suenmaa
rahvastele tähtsaks võiduks oma välise
ja sisemise vabuse üle, sest see oli
Nõuoguide Suenmaa esimene rahuleping, esi-
mune praegu imperialistlikus riivis, mis ümbri-
les rõngana noort Nõuoguide riivi. See rahuleping
põhustas interventide poolt Nõuoguide Suenmaa
ümber loodud blokaadirõnga.

Esimedes rõnega Ühemeemaline Revolütsioonide
istungil 2. vabr. 1920. a., määras V. K. Liim, et demokraa-
tlik raku Estiga tähendab, et Nõuoguide Sabariiv osutus tuge-
vamaiks rogu riivjale maailmas nii dures võitluses rogu maa-
ilma imperialistide poolt koostatava kontrevolutsiooni vastu kui
va kul raku pool, mille vastu kapitalistlik maailma rogu jäuga

1) Deborin, G. A. Nõuoguide riivi esimene rahuvälised võitlused
ja tema välispoliitika välismaise interventiooni ja vedu seija
asutail, Tallinn, 1949, lk. 18

välja arves. Lenin näitas, et nõuogude rahvas võitis sellepärast, et suumis rogu maailma eluvest seisist tegelikult Nõuogude sabariigi poole ja et Nõuogude riik tõestas oma rahupoliitilist tegevust. Lenini hirmuangu järgi rahuleping Eestiga oli võit, millel „... on hiiglasuur ajalooline tähtsus, sest see on saavutatud ilma vägivalda tarvitamiseta, see võit saavutati ilmaaialuse imperialismi üle, võit, tänu millele bolševism võidavad rogu maailma poole hoiu.“²⁾

Rahu sõlmimisel Sene Nõuogude ja rodulema Eesti vahel oli suur tähtsus Eesti rahvale. Tartu rahuleping nõudis Eesti territooriumil asumatelt jüdenikei valgevaartlike jõudelt rüvade äravõtmist, välismaiste interventide rüvitatud jõudude, raasa arvatus ra Hugiine sõjalavastiku talumist Eestist. Purruisid löödi Eesti Hugiismaa mandataalare muutmise plaanid, saamuti ra saartel Hugiine lavastikule baaside loomise plaanid.

Uuua Tartu rahuleping aitas väigil nõuogude rahvale saavutada üldist võitu interventide ja valgevaartlaste üle, vundlustada maailmas esimese Nõuogude riigi oluorda, siis löi ka kugiinused Eesti kõõralva edarisele revolutsioonilisele liikumisele rodulema direktuuri nurutamises ja nõuogude võimu kaotamises.

Tartu rahu lõpetas selle ajajärgu Eesti rahva ajaloo.

1) Lenin, V. I., Teosed 30. kd., lk. 291-294.

2) sama, lk. 296.

mil ka pidi Entente'i imperialistide ja Eesti vabariik-
lurides valama enda ja vee kõrvalva vord. Lõppes aja-
järv, mil vabariiku "iseseisvuse" ja ratsionalismu loosum-
gil oli väike elatuslikkus ja loostavate mõju elavim-
võime vähenemisele osale. Vabariiku Eesti, väike, ei
ühegi teise riigi poolt tunnustamata maa reservat-
sioonideta tunnustamine Nõrroguide Senuaia poolt au-
dis tugeva vastutöögi seewartare ratsionalismu
edasisele kasvule. "Just nimelt Poola, Läti, Leedu, Eesti
ja Soome riigi iseseisvuse tunnustamisega", ütles hiljem
S. H. Leim, "võidame me püüamööda, kuid võrvalvade-
matult väikeste naaberriikide väike mahaäänumate,
kapitalistide poolt väike rohvem peletud ja maha suru-
tud kõrvalva hulvade usalduse. Just niivõisi visume
me nad väike riiklannu välja "meie oma" rahvus-
like kapitalistide mõju alt, rime nad väike riik-
lannu täieliku usalduse poole, tulevase... nõrroguide
sõbrariigi poole."

Raugelaviku võitlusega aitas Eesti rahvas vaa-
sa sellus, et Eesti lauges esimesena välja lääne
imperialismu poolt organiseeritud nõrroguidevartaste
interventsioonijõudude süstekist. Sellega narjusid
Ameerika Ühendriikide, Inglismaa ja Prantsusmaa
imperialistide ratsed karistada Eesti ja va teisi
Balti riike sõlmimast rahu Nõrroguide Senuaiaga.
Saotamata sellele ei loobunud nad veel ratsedest muu-

ka Balti riive oma tööriistade võitlus⁹/Nõuogude Se-
nemaa vastu.

2. Kodanliku Eesti majanduslikud suhted Nõuogude Liiduga sõjajärgse revolutsioonilise riivi aastail (1920-1924.a.).

Wagu espool nägime, etendas Eesti enne Esimest
Maailmasõda Suemaa rahvamajanduses vältatvi olu-
list osa, vaid kodanliku Eesti isesisvuse vujumusega
muutus oluword järskult. Eesti ala vägivaldne lahtirubi-
ne Suemaast, mille kätte Eesti tööstus ja põllumajau-
dus vastarid Suemaa maal oma ajalooselt väljavu-
jumund kuru, kõi kapitalismi üldriisile iseloomulised
võttured - tehaste ja sabirude vroomiline alavormatus,
kohute töötute arvu oluword ju. - Estis eriti teravalt
erile ning oli selle otsene põhjustajaks. Tehaste ja
sabirude vroomilist alavormatust olus Eesti kodanlik
võimud tundvalt vältida normaale raudteelise raudte
Nõuogude riigiga, sest kodanliku Eesti tööstus, eriti aga
metalli-, s.o. rasvetööstus olus saanud piisavalt tel-
limusi. Vaid normaalsel raudteelisel Nõuogude Se-
nemaaaga ei toimunud, sest metsivalt Nõuogude ri-
vi vihvaw ja käelivalt imperialistlikest suurriivest
sõltus kodanlik valitsus Estis ei sõlminud Nõuogude
Liiduga raudteepingut, vaatamata isegi sellele, et töö-
rahvas, s.o. rahva enamus EKV juhtimisel selle sõlmi-

mine esel artsiiviselt võitles. Nõuagude valitsuse poolt raudteepingu sõlmimiseks alustatud läbiräärimiste raskema nurjajamisega riivus Eesti raudteerajalitsus jämedalt 2. veebr. 1920. a. Tartus sõlmitud rahulepingut, mis rahustas lepinguosalisi looma endi vahel normaalse ja tiheda majandusliku läbiräärimise. Selle tulemusena oli aga raudteerajalitsus Eesti desindustrialiseerimise ja muutumise Lääne-Euroopa imperialistlike riivide poolt kolonisaalselt agraaripatsiiv. Lääne-Euroopa ja Ameerika imperialistlike riivide ümbrond tegeid võis selliselt, et Eesti isoleerida ÜS Liidust. Peab märkima, et Eesti raudteerajalitsuse poolt raudteerajalitsuse läbiräärimise Nõuagude Liiduga raudis spekulatiivset iseloomu, lootsid juluslike, ajutiste raudteepete raudte saada võrgumata varumit. Teiselt poolt, et tiheda majandusliku läbiräärimise puhul peab tihedama poliitiline ja kultuuriline suhtlemine vahel maa vahel, mis olis aga revolutsioneerimise Eesti töörahvast.

Et raudteerajalitsus Eesti valitsus ei suutnud Eesti täielikult isoleerida Nõuagude Liidust, siis koimus majandusliku läbiräärimise nende vahel maa vahel juluslike ajutiste raudteepete näol. Alles 1929. a. sõlmiti raudteerajalitsus Eesti ja Nõuagude Liidu vahel raudteeping, mis selle ajani koimus aga raudteerajalitsus rahulepingu vastavale sätete alusel.

Saga espool nägime, sõlmiti 1920. a. algul Tartus raudteerajalitsus Eesti ja Nõuagude Liidu vahel rahuleping, millel Nõuagude valitsus tunnustas erimesena Eesti

iseseisvust. Rahulepingu lisas oli muuhulgas määratud, et lepinguosaline on nõus alustama võimalikult viirelt peale selle rahulepingu ratifitseerimist läbiräärimisi rahuahelingu saavutamiseks, mille aluseks pidi olema suuresõbraline põhimõte ja rahuahel sissevedu pidi toimuma ilma seotolude ja transiitmarsudega, siit olid olnud rahuahelingu sõlmimise loomulikus järjekorras ja abinõuks antud maade vahel suhete normaalses vormis. Kuid välisimperialistide aktiivsel rahelisegevusel loobus Eesti valitsus sellest teest juba espool mainitud põhjustel, saata maale sellele, et rohe pärast rahulepingu ratifitseerimist Nõuaguode Teemuha kaotaks seda ning teatud osa Eesti valitsusest selle sõlmimist peab ja otseselt nõudis. 1920. a. sügisel märkis Nõuaguode rahuahelusele delegatsioon juht oma suulises intervjuus, „... et Eesti-Nõuaguode Teemuha vaheline rahuaheluse läbiräärimine loomisel vähe tagajärgi on olnud, sest et Eesti valitsusel tõsine huvi näib puuduvat”.²⁾ Kui võrd rahuaheluse suhtes valitsus Eesti valitsus Nõuaguode maaga tihedate majanduslike suhete loomisse, näitab see asjaolu, et aastail 1920-1924 ei krediteeritud riiklik Eesti Pank üldse ekspordi Nõuaguode liitu. Samal ajal anti laialdast krediiti ekspordi krossitamiseks läänemeresse. Eesti valitsus orienterus seega lään-Euroopa turgudele, püüdes Eesti majanduslikult isoleerida Nõuaguode liidust. Nii ro-

1) O. K. A. p. 957, nim - 10, sü - 39, lkt - 371.

2) Põhise lkt, nr. 231, 12. märtsi 1920.

laulus oli suunitud kumaga siiski majanduslikult
suhetama ajutiste vabariikide alusel ja Eesti-Nõrro-
gude Suemaa piiril avatud raudteeliinide raud-
te. Eesti raudteed suudis Nõrroguudemaaga raudte-
ma terav turguale pühendatud ning sõjajärgne majandus-
viis. Saamuti oli selle põhjusiks Eesti majanduse elu-
orgaaniline ühtsus Suemaa rahvamajandusega ning
eesti töörahva aktiivne revolutsiooniline võitlus. Mai-
ritud majanduslik läbirääkimine oli raudteed direkti-
ivni algaastail võrdlemisi elav.

1920. a. veebruaris alustas Eesti tegevust Nõrroguude
Suemaa diplomaatiline esindus esoteas Gurorviga, mis
käitis nii poliitilisi kui ka majanduslikke funktsioo-
ne vuni 1920. a. augustini, mil raudteed raudteed funktsioo-
de täitmisel loodi eriosakonnad. Nõrroguude esindus
Eestis ostis siin suurel hulgal raudteed, millest Nõrrogu-
de Suemaaalt oli suuri puudujääke, sest Eesti oli sellel
esimene riik, millega Nõrroguudemaa oli diplomaatiliselt
suhelus. Seega võis noor Nõrroguude riik rätisriividega
suhelda ainult Eesti rahuldusel. Eesti raudteed Nõrroguude
Suemaa impordi ja ekspordi ainsaks vahendiks. Kuigi
raudteed Eestis sellel ise ei loodud selliseid pro-
dure, mis olid vajalikud Nõrroguude Suemaaale, sai vii-
mase siiski siit igasugused raudteed. Niivõrd mitume-
sine oli raudteed Eestist ostetud raudteed sortimend-
sel perioodil, näitab mõige ilmutamalt Narvamaastorgi

sastus 1920. a. kohta: „Mii raubalepingute tulemusena
Eestiga saime põllukõrriistu ja masinaid, telefoni- ja
telegraafiseadmeid, meditsiini ja arsti riistu, seemne-
vartulaid, toorainet jalavõrrekoostusele... nahka ja
jalavõrreid, paberit ja viijutusvahendeid, valapüügi võru
ja igasugusid mõõkaparaste, pliitseid ja sulgi.“ Sama
aasta lõpul raudus Nõuogude Suemaa ostude peaarvus
läände, viid peaaegu rogu see import koimus raudliru
Eesti raudu. Va järgmisel, 1921. a. etendab Eesti Nõuogude
Suemaa raubasuhetes keiste välisriividega rahundajana
eravõrdelt suur osa, viigi on märgata juba tea-
tud laugust. See on selkatar asjaoluga, et Nõuogude
valitsus sõlmis diplomaatilised suhted va maadega
(Läti, Leedu, Poola jt.). Saakamata sellele oli Nõuogude
Suemaa raubavahetus välisriividega raudliru Eesti rau-
du 1921. a. rohu randa suurem vii Läti, Leedu ja Poola-
ga rohu.²⁾ Vii saadelda transiitraubandust raudu-
liru Eesti raudu arvuds, siis olu aru arvudil andmil
lärs 1920. a. 76% rogu Nõuogude Suemaa impordid
Eesti raudu, 1921. a. oli vartavars arvuds 71%.³⁾ Peami-
ars transiitraubars Suemaa olid koiduained, suhkur,
masinaid ja masinaosad. Neil aastail said raudliru
Eesti raudted suuri sissetuluvuid nõuogude transiit-
operatsioonidelt: 1920. a. 20,6 miljonit esti marva (vursil
1 dollar = 180 esti marva), 1921. a. 192,6 miljonit esti marva,
sh. 27,4% rogu raudtedde sissetulust.⁴⁾

1) Mõnoprobleemid ajaloos. 4p. 216

2) Sama, 4p. 216-217

3) Seal, 4p. 81

4) Sama

His puutus puhtvaubandusesse operatsioonilise, siis vüi 1923. a. standard need raudliru Eesti vauba-
valituses eravõrdelt suurt osa. 1920. a. lõvs Nõuogude-
maale raudliru Eesti rogu ekspordist 15,4%, 1921. a. aga
juba 28,6% ja 1923. a. 6,7%. 1926. a. oldi ajavirjas
"Eesti Majandus" sumitud kummistama, et raudliru
direktuuri algustail Nõuogudemaaga toimunud võrdle-
mini elav majanduslik suhtlemine ei olud raudliru
valituse majanduslik-politililiseks tulemuseks. Vüid aja-
virjas selitati mainitud suhtlemise teovõimist ba-
õigesti aimuusi raudliru Eesti "tööstuste jõupingutuse
viljana" ²⁾ määrinata sejuures iugi kõva, et mitte
võiv töösturid ei pooldanud seda, vaid ainult selle
üksivad niugromad. Saanti "muustati" sejuures maini-
mark Nõuogude Seema ja Eesti tööralva osa.

Vüia raudliru valitus ei seadnud Nõuogude
Seemaaga sisse normaalselt vaubavalitust, siis oli
rida tehased sumitud moodustama Nõuogude Seema-
maalt kelliuste saamises omavalib lüide. Nüi
näiters sõhuti 1921. a. lõpul vüi suurtööstuse vahel
leping, mille alusel nad said Nõuogude Seemaalt re-
mondikellimisi raudteedvõrkele. ³⁾ Raudliru Eesti valit-
sus iugi seadustas sellist suhtlemist majanduse alal
Nõuogude riigiga, sest Eesti raudliru, velle poolt vaub-
anduslik läbivõimine Nõuogude Seemaaga vaudis
puht-operatiivset esmääri, loolis juhustive, ajutiste

1) "Eesti Statistika", 1922, nr. 5, lk. 52 ja 1928, nr. 75(2), lk. 108

2) "Eesti Majandus", 1926, nr. 2, lk. 329

3) O.R.A., f. 73, nim. 2, sü 317, lülk 445

korraldada vaudu saada rögemaid rasumeid.

Saadaval perioodil, välja arvatud aasta 1924, mil import Norraale Liidust võrreldes 1923. a. kõris 8,8% võrra, ehvätt 1923. a. keravilja sisseveo järsu suurendamine tõttu, oli vedauline Eesti välisvõuduse bilanss riimarega rögelt arliime. Keravilja võval oli teisest tähtsamars sisseveoartiklins nafta- ja naftasaadused. Vedaulin Eesti vedas Norraalemaale paberit ja paberisaadusi, metallitöökaid (pöllumööristad ja -masinad) ja kerstiilsaadusi. Nii eksporditi 1921. a. vedaulinest Eestist Norraalemaale 95,3% paberi- ja paberisaaduste ning 64,2% pöllumööristade ja -masinate üldvepordist.²⁾ 1921. a. oli ainumars artars, rus Norraale Seemaaale eksporditi ra rõhu emarus (67,9%) koiduainelid (kartul, keravili, piirikus ju). Ra järgnevatel aastatel olid põhilisere ekspordainetes ülalmainitud artiklid, välja arvatud koiduained, mille export kuudvalt vähenes. Vedauline Eesti eksporditi Norraale Seemaaale moodustaid tööstustöökaid 1923. a. 98,9%, 1924. a. aga juba 99,1%.³⁾ See, et vedauline Eesti export Norraale Seemaaale roosnes pearegu ainult tööstusvõupodest, näitab eriti selgesti, ruiwõid vajaliv oli vedauline Eesti rahvamajanduse arengus kihe majanduslik läbirõimine vöhe autud maa vahel. Raubarahetuse arenemist N S S Liide ja vedauline Eesti vahel aastail 1920-1924 iseloomustab eriti ilmeralt järgmine tabel:⁴⁾

1) OR V.A, p. 73, nim - 2, sü - 317, lht - 445

2) Eesti statistika, nr. 5, 1922, lk. 53

3) Toax, pp. 83

4) OR V.A, p. 954, nim - 4, sü - 3, lht - 11

Säljarede (Tonnides)					Sissevedu (Tonnides)				Enesi rauda- valetus 155 liiduga	
1924	1923	1922	1921	1920	1924	1923	1922	1921	1920	aasta
6	99	589								elav loomad
0,2	15,1				56294	23342				tera- ja juu- ratatud vili
										raud- ja juu- vili
	14,6	205			86	14	918			rajamaa- dused
93,5	0,1									valasaadused
1,2	5,8	33000	19701		113,6	13,6	3,4	0,9		Muud loodu- ained
										loomariist
			6,4							loomariigi ained (peala raud)
	0,5						3,3			raud- ja loomasaadused
		1,8	1848		754	2427	0,9			seemned, kainud
										Mittamater- iaal
6,9		2653	2,4		403	44	2348	1848		Puu- ja puutöös- töösaadused
										Paber
	0,3				85	136				Tervikil loo- ained
						5,4				Arstid ja metal- id (töökumaha)
49,3	16,5	202	3,2				162			riid, nuld ja muud saadused
0,1	0,1	202	47,8		2859	2844	2782	161		keemia- ja töös- töosaadused
										Mitteriist- loomaained
14576	12892	19053	12101	49	1,1	0,2				Raudraup Paberitööstuse saadused
5,8	3,3	10,5	88,7		0,5	8,4	192	1,3		Tervikil loo- saadused
0,4	0,1					49				Põllumajandus- maained
32,3	1,2	19,2	19,8		0,7	9,1	0,2			Metallraup elutaimaained
					0,1	1,2				aparatuurid
2578	11,6	129	110,5		1,8					Transportvahendid
	71,1	660	17,2			18	228			Keemia- saadused
		44,8	28,7			0,1	1,5	3		Muud raud- ained
14992	13558	61576	53320		66574	27106	20810	2015		Raudraup ained

Süü näeme, et vedauline Eesti import NSV Liidest
rahas pidulalt, saavutades 1924. a. 66574 tonni, samal
ajal aga Eesti eksport rahaus pidulalt. Kui 1922. a. vedas
vedaulin, Eesti Nõunogude Liitu 61376 tonni, siis 1924. a.
oli vastav arv ainult 14792 tonni. Seega vedas vedaulin
Eesti Nõunogude Liidest sisse raupe kuldulalt nõunupri
välja. Antud tabel näitab va, ruivõrd vajaliv. oli Eesti
rahvamaajanduse, eriti tööstusele kiledate majanduslike si-
demete loomine NSV Liiduga. Kuusa aga Eesti vedauline
väige raaktsionilisevad niugromad olid selliste sidemete
loomine vastu, siis väljapääsu liidmisus karis kaurida tur-
gu rapitalistlikus maailmas. Seda ei liidud vergesti
ja Eesti vedaulus pidi paratamatult metallitööstuse suur-
tehadtele kelleluni parvusa Nõunogude Seemaaga
läbiräärimiskesse astuma. Kuud Ameriva Ühendrii-
vide ja Juglismaa artivusel niugtulul teosta, Eesti
vedaulus läbiräärimisi sellisel, et ei jäiäs niu-
gil määrat vahema lähemine ja kileda majan-
duslike suhtlemise muljet." selle kattu teostasvi
Nõunogude Seemaaga läbiräärimisi mitte vedau-
line valitsuse eriline komisjon ega Raubandus-tööstus-
ministriinimi esindus, nagu see olus olud loomuliv,
soid hoopis Teedeministriinimi esindus. Siimare poolt
äärniselt ojektavate tingimuste (50-st parandami-
sese võetud vedurist võuti parandamise eest endale
25 vedurit jne.) esitamist vestsid läbiräärimised

raua aega. Alles 1920. a. oktoobris sõlmiti leping raudteedevõrkude parandamiseks. 11. jaan. 1921. a. sõeti nõudluse Eesti Raudteede Valituse poolt parandamiseks vastu 23 Nõrroguude Soomea raudteedevõrk, mille parandamise eest saadi 10 vedurit. Peale selle kasuti kelli ja poolt vallas võis need vujud, mis olid seotud vabuvõrkude veduriosade muretsemisega.¹⁾ Vedurid anti parandamiseks „Drigakeli“, „Elmarise“, Soe-Balti ja Petri tehastele.

1921. a. lõpul sõlmisid 5 suuremat metallitööstust- Soe-Balti ja Petri laevatehased, saagutehased „Drigakel“ ja masinaehitustehased „Fransz Paull“ ning „Elmarise“ - lepingu eeldi salul Nõrroguude Soomeaalt uute kelli võrkude saamiseks. See rühmitus sõlmis 1922. a. algul Nõrroguude Soomeaaga lepingu 200 veduri parandamiseks. Need vedurid mitte õigeks ajaks remontimise tõttu kassis 1923. a. lõpul lepinguosaliste salul pikemat aega vestnud külvõrkude, mis alles 1924. a. lõpus lahutati. Niimelt lepitati nõu, et kelli võrkude lõpetatavse 70 parandatud veduri peale, milleste parandamise eest Nõrroguude valitsus maksis 150000 dollarit. Peale selle maksis viimane poolt tagasi krahviriadama viimipetud 100000 dollarit ning osteti ära ülejäänud vedurite parandamiseks määratud materjal 60000 dollari väärtuses.²⁾ Seega näeme, et viigi Nõrroguude Soomeaalt oli lepingu alusel õigus viivituste

1) Saarmit, nr. 38

2) „Tallinna Teataja“, nr. 9, 13. jaan. 1921. a.

3) „Päevaleht“, nr. 99, 11. apr. 1924. a.

est kralui saada, loobus ta sellest sõbralise suhte
te alalhoidmise ja parandamise eesmärgil.

Pöale raudteedevõrke remonditi raudteevõrk Eestis ra-
vagumid, veduritevõrk, loomobile jne. Nii näiteks
parandati 1922. a. airmüüsi „Dirigabelis“ 15 km. Itk.“
Siit nähtub, et üldalalised ettevõtete töötamine
oli võimalik esmalt just juliusliku majandusliku
läbirääkimise, ajuliste võrrepite alusel Nõunegude Se-
nemaalt saadud kelmuste tõttu. See aga näi-
tab omarõõda, viivõrd elulises vürimuses metalli-
tööstuse seisukohalt oli raudteevõrku sõlmimise
teel normaalselt, kiirenda majandusliku sulitsemise
loomine Nõunegude Senema ja raudteevõrk Eesti
salal. See olus taganud pidulikk kelmuse. Vürim-
isegi 1924. a., mil raudteevõrk Eestis kiirenda
jandusvürimise, ei võtnud raudteevõrk valitsus vastu Nõu-
negude kiirenda ettevõtte raudteevõrku sõlmimise-
sõrs, kelmuse sellest, et mõned tööstuste ringrou-
nad esotas paber-, metalli- ja nahatööstustega
selle sõlmimise majandusvürimise aastail eriti aktiiv-
selt nõudsid. Lääbirääkimiste surjumise põhjusena
juures raudteevõrk allivõrk andmeid vastastivõrre kolli-
sõrre tööstuste andmise vürimise. Raudteevõrk valitsus ei
nõustunud vastastivõrre kolli-sõrre tööstustega, vürimise sel-
le all raudteevõrk raudteevõrk Eestis riigivõrk. „Ame-
sõrre tööstustest on vürimise vürimise kolli-
sõrre tööstustest“

alal maal vastu, vana meele (s.o. vedaulivale Eesti -
E. Y.) See postl autud kollisoodustused nende välis-
raubaanduse monopolit kottu igasuguse maal kält-
susele on¹⁾ märgiti ühes läbiräärimisi väsitavas
dokumendis.

Nii 1924. a. vni va 1925. a. algul Nõuagude Liidu
ja vedaulivu Eesti vahel majanduslikes rühmest
koosunud läbiräärimiste surjuuni aitab lähemalt
selgitada Eesti Moskva saatkonna raubaandusliku
alaise salajase viiri välisministri abile 1. aug. 1925. a.
Virjas mainitakse, et Nõuagude Liidu raubaandus-
lik erindaja Eestis oli eitamud vana kelliuste
andmisers kivistili-, paberi- ja nahavabrikutele,
See-Balti kehare võimapanemisers ning kindli-
valade ja vilude ekspordi norvaldamisers Nõu-
agude Liidu. Ühtlari oli kehtud ettepanus sõl-
mida ajutine norvalpe raubaanduse alal. Vnii Eesti
raubaanduslik alaie loiatas oma valitsust ma-
jandusliku lähemise erd Nõuagude Liidule, sest
rühmase lõpp-sihis olvad „majanduslik lähem-
mine nii vaugale, et lahutamist, vni seda noro
karris lähers, võimalus teha“²⁾ sellest nähtub,
et vedaulivu Eesti valitsevad ringromad ei soo-
vunud Nõu Liiduga kihedat majanduslikku suht-
lemist, sest siis olus olud vedaulivul valitsusel
rasve suhteid vastestada sel vorral, vni tal

1) OR V. A, f - 954, nim - 5, sü - 54, lht - 34

2) sama s, f - 1584, nim - 1, sü - 548, lht - 5

olus tulnud imperialistlike suurriikide välisel rasku-
dada nõuagueldvõrre sõjaväe ees. Samuti var-
tis ka, et normaalse majandusliku läbirõimise puhul
peab tihedama ja poliitilise ja kultuurilise suht-
lemise, mida rahvuslase aga ei soovinud nii sise- kui
ka välispoliitilistel põhjustel.

Uusima rahuajaloo mittesõlmimisel oli
Eesti rahvuslase valitsus sunnitud majandusriisi aas-
tal siiski tihedama majandusliku sidemise nõu-
agueldama. Nii arutati 1923. a. sügisel „Seu ma-
jandusmeste õhutusel“, nagu märgiti Eesti Välismi-
nistariumi poliitilise osakonna poliitiliste sündumete
ilvaates, Tallinnasse Eesti-Nõuagueld Liidu Rau-
bundesvõde.“ 20. juulil 1923. a. koimus Tallinnas
raja aruandevõrk, kus valiti Eesti-Nõuagueld Liidu
Raubandusraja juhatus ja loodi välja põhivõrk.²⁾
Sünnis oli märgitud, et raja eesmärgiks on „... mai-
nitud riikide vahel rahuanduslik läbirõimist
elustada ja edendada, vastastiku rahuandusid
ja rahuanduse tingimusi tundma õppida, Eesti ja
Seu äriingrondide vastastiku abistada, Seu-
maa äriingrondide veldide võimaluste ja koos-
tuse saaduste kohta oma liikmetele teateid mu-
retseda ja Eesti koostusvalmistustele kui ka Eesti
raudu Seumaale transportitavatele rahuandele
Seumaal vahet kurgu ja müügi võimalusi liida nii

1) ORR A, f - 957, nim - 1, sü - 183, lkt - 15

2) sama, f - 957, nim - 12, sü - 406, lkt - 2

palju, kui see mitteaktiivne arutelu maa-
dustega neosvõlas võimalik on." Selle raja liir-
misi arvas terve rida vedaninu Eesti ettevõtteid.
Tänu raubandusvoja aktiivsele tegevusele suurenes
1923-1924. a. maaandusvõrrele järgnevat aastail
vedaninu Eesti eksport NSV Liitu tunduvalt. See tõu-
sis 5,3% -lt 1924. a. 12,9% -le 1926. a.²⁾

Nõuajade maaga toimis maaanduslik läbivai-
mine sõjajärgse revolutsioonilise võrre aastail va-
hääraku nädal 1921. a. aprillis piiril avatud rau-
bavaheluspunktide vande. Töölavale maaside suvel
oli teegi Põltsi maale suunitud kumistama selle
vajadust ja pöördus vastavate nõudmistega Sise-
ministeriumi poole. Oma salajastes viirades rõhutas ta
võrdvalt, et nende avamine on hädavajalik. Põl-
serimaa elustamisest, selle arengust ning salava-
banduse hävitamisest.³⁾ 14. apr. 1921. a. avas Eesti
vedanin valitsus maaside suvel 39 raubavahel-
uspunkti, kuid teegi ühtlasi korralduse, et need ku-
lid valdada „muust maailmast“ kaatade-
ga ja raubavaheluses neudes pidi toimima ainult
sõjaväelise kontrolli juuresolekul.⁴⁾ Võis need abi-
nõud võeti tarvitusele sellis, et ära hoida mõ-
tele valitamisest vedaninu Eesti ja Nõuajade vo-
danine vahel. Saatanata sellistele tarvitustele toi-
mus raubavaheluspunktide vande väga elav

1) ORV. A, f. - 957, nim - 12, sü - 406, leht - 6

2) „Eesti Statistika“, nr. 75(2), 1928, lk. 108

3) ORV. A, f. - 20, nim - 1, sü - 208, lehed 22, 23

4) Samas, f. - 73, nim - 1, sü - 884, lehed 141, 143

vaubavahetus. Neude vaude loodi Nõwogudemaal
Eestisse witi suurel hulgal liina, wuld- ja hõberaha
(paberaha sest ostmine ja müümine oli wulatu),
loomawahru, waruswahru, aedviljasemuid ju. Wüteo-
di sinuuri Petserimaal Semo wallas Sidowitši wü-
las arwa waubawahetuspunktis waude, mis wulus
wäliwauwauwe osaühingule „Wosmos“ 1922. a. ja-
nuaris Eestisse 2179 punda liina, 370 rbl. wuldaha,
338, 45 rbl. hõberaha ja 8 wbasewahru. Wadaw-
lirust Eestist wüdi waubawahetuspunktide waude
Nõwogude Semomaale piiritust, liiwõõri, põllutöö-
riistu, koiduainuid ju. 1922. a. wabruaris loodi
Nõwogudemaal Eestisse 2014 punda liina, 140 rbl.
wuldaha, 104, 35 rbl. hõberaha, 2 waruswahru ju.²⁾
1922. a. wüdi Usadištšis waubawahetuspunktis waude
Nõwogude Semomaale 10.729.051 marga sest igasu-
guseid wauwu.³⁾

Saatamata sellele, et punktide waude suurel
arwul Eestisse loodud liina, wuld ja hõbe witasid
kandwale määral elustada ja arendada wadawir-
Eesti rahwamajandust, nõudis wadawir Eesti Sise-
ministeerium juba 1921. a. lõpul nende sulgemist.
Selle nõudmise peamiseks argumendiks oli arja-
le, et nende punktide waude toimuw majandus-
lir. läbiwõimine hooqustawale Eestis wolutsiionilist

1) ORKJ, f-73, muu-1, sü-894, leht-5

2) samas, leht-6

3) samas, leht-436

liikumist" seepärast otsustati need alates 1. jaan. 1922. a. roraldada ümber uutel alustel. Puumtide arvu piirati 10-15-le ja need anti väija firmadele, vellel olid tagatined oma soliiduse kohta, enam-²⁾parvumise keel. Relati müür nõuogude raha est. tööralva survel jäid puumtid 1923. a. riimese pooli sel sulgemaba ja etendariid vüllaltvi suurt osa nõuogude liidu ja vedauliru Eesti vabelliste vaubanduslives suhetes.

Wagu juba espool nägime, sai vedauliru Eesti suuri sisetuluviid krausitvaubandusent. Vedauliru statistiliva andmeid keoslati 1920. a. vedauliru Eesti vande 32,9% nõuogude Suemaa ekspordist ja 21,3% impordist.³⁾ Antud aastal oli vedauliru Eesti, ves riimesena sõluis nõuogude maaga rahulpingu, tähtsaimars sahendajars viimare ja vapitalistliku maailma vahel. Järgnevail aastail vähenes nõuogude liidu krausit läbi vedauliru Eesti kuuduvalt, mis olid liugitud vast ajaohtudest:

1) blovaadi lõpu ja enam-vähem normaalsete poliitilis-majanduslive suhete rehtestamise tõttu NSV liidu ja vapitalistlike maade vahel vedauliru Eesti vastas oma seime soodsa sahendaja osa;

2) järgnevail aastail halvemisi nõuogudevasta-

1) Saarnik, lk. 159

2) ORV. A, t-73, riim-1, sü-863, lilt-19

3) Eesti (võgukes), Tartu, 1926, lk. 668.

se agressiivse Balti liidu organiseerimise ja võ-
danduse poolt kõrvalda vallaal koostatava valge
terrori kätte suheld NSV Liiduga, mis ei jätnud
oma mõju avaldamata va vaubanduslike lä-
birõimisele.

Isaandit vähenes 347 788 kornilt 1922. a. 95005
kornile 1923. a. 1924. a. kornis ka vüll uuesti
161 888 kornile (5,3% rogu Eesti raudteede sisse-
kuluvust¹⁾), vuid jäi siiski vaugale maha 1922. a.
karnest.²⁾

Samaal ajal vni Eesti vedandiv valitus lüv-
vas tagasi nõuandude valitsuse etpannud
vaubalpingu sõlmimise, sõlmis ka aga va-
balpingud va lääne-Euroopa kapitalistlike
riividega, ves ei olud niugil mõral huvitatid
viiuare tööstuskoodest, vaid ainult odavast
koo- ja koiduainetest ning poolfabrikaatidest.
Esimerena sõlmiti lääne riividest vaubalping
1920. a. suvel Inglismaaga, ves harvas selle alu-
sel Eesti paljavs rõvima kama loodusvaradest
ja koorainest. Nii eksporditi vaubalpingu täit-
mises 1920. a. Inglismaale rohkesti liuu, samaal
ajal aga vedandiv Eesti linavabrikud siisid
kooraine puidust. Inglismaa vijuus vedandiv Eesti
metsa- ja metsasaaduste peatarbijaus.

Inglismaa järel sõlmiti 1922. a. suvel vauba-

1) Tsax, 4p. 81

2) "Eesti Majandus", vihir. IV, Tallinn 1925, lr. 7.

leping Prantsusmaaga ja 1923. a. lõpul Sarsamaaga, velle tööstusvabad, eriti aga metallitööstused kav-
 vandid Eesti tööstusvabade siseturul võrre võrju-
 ma. Seega ilmnes juba sel perioodil vedauline Ees-
 ti välisvabanduse poliitendutrina selgerti te-
 ma muutumine imperialistlike suurriide ag-
 rarripatsins. Seda viivitab vedauline Eesti
 ekspordi voolis. 1923. a. moodustasid põllu-
 majandussaadused 38,9%, tööstussaadused 41,9%
 ja metsasaadused 19,2% üldvepordist, 1924. a.
 aga vastavalt põllumajandussaadused 44,6%
 ja tööstussaadused ainult 38,5% üldvepordist.”
 Saunuti on sel perioodil märgata Sarsamaa
 mõju vaban Eesti välisvabandus ja nõuagude
 Liidu osatähtsuse vähenemist, mida eriti sel-
 gerti iseloomustab alljärgnev tabel:²⁾

Tähtsamad väljavepordid	% üldvepordist				
	1920	1921	1922	1923	1924
Inglismaa	45,2	39,1	22,2	34,1	33,5
Sarsamaa	3,9	4,0	12,7	10,8	22,5
Nõu Liit	15,4	28,6	25,7	6,7	5,3
vepordid, mille Eesti ekspordis	12	14	18	22	22

Siit näeme, et vedauline Eesti ekspord nõuagu-
 de Liitu langes 28,6% -lt 1921. a. 5,3% -le 1924. a.,
 mis oli vedauline Eesti nõuagudevastase valispo-
 litilise otsuse tulemus. Selline majanduspo-

1) ORK, p. 73, nim. 1, sü. 1644, leht. 318
 2) „Eesti Statistika“, nr. 75(2), 1928, lk. 108.

liitva oli aga ühevõlgne ja vis vedauline Eesti välisrubaanduse käielivuse sõltuvuse nõrgumisevõime kapitalistlikul maailmal.

3. Kodauline Eesti poliitiline suhted NSV Liidu-
ga sõjajärgse revolutsioonilise viisi aastail.

Saatamata Tartu rahule tõunas Eesti vedaulust kema
metsin viha nõuogude võime vastu, hirm oma maa
kõrahva es ja üha suurem sõltuvus imperialist-
limest suurriividest ilinema nõuogudevastase agres-
siivse välispoliitivaga. See ilinimine oli aga Tartu
rahulepingu jäme rivumine, vana see lping vo-
huras looma hausaaberlised suhted vedauline
Eesti ja Nõuogude Suemas vahel. Eesti vedau-
luse nõuolend ja käielivuse vahisolevust usta-
valt levida imperialistide poolt ettevalmistata-
vat agressiooni väljandaid seisunud juba 1920.
algul toimunud San Remo nõuogudele: „... oma
geograafilise asendi tõttu saab Eesti olla vana-
lits Lõäne tsivilisatsiooni linnisevts ikka.“ See-
ga õeldi diplomaatia vellis, et vedauline Eesti ka-
hats olla nõuogudevastase imperialistliku ag-
ressiooni vanaalits. Wall Streeti ja Lõäne-Euroo-
pa monopolistid olid omavõlde huvitatud vo-
dauline Eesti nõuogudevastast agressiivsest
välispoliitivast, viti aga viimase territooriumi

muutmisel agressiooni platsdarmis.

Juba 15-20. jaanuaril 1920. a. koitus Helsingis
 Prantsuse diplomaatia juhtimisel ja näpunäidatel
 Balti riigid ja Poola esindajate nõueringis nõu-
 rögudvartase bloki loomise eesmärgil. Nõueringi
 ühendamise seati ühise raitse organisatsioonine
 Nõueringi Seenua vastu. Siin otsustati „...valu-
 vordla Seenua korraldada röövõlas lihtlaste po-
 liitiraga.“¹⁾ Mõeldamata sellisest otsusest, s. k. Es-
 ti, Läti, Leedu, Poola ja Soome poliitiraga röö-
 võlastamine Eutruki²⁾ poliitiraga, jäi Prantsus-
 maa poliitiraga põhikoostlus - luua nõueringu-
 kaudu bloki - siiski koostamata. Selle surjumise
 peapõhjuseks oli kolleegri röövõlme Eesti vä-
 lisminister J. Posva arvates osavõetade maade
 omavahelised lahvahtelid. Süümanu rurtis, et üksi-
 ved riigid ei tahtnud oma isivõlme luue
 oluaks luua nõueringist osavõetade maade
 üldisele luue ja eesmärgile,³⁾ milleks oli muu-
 dugi võitlus noore Nõueringi riigi vastu. Niinell
 röövõlme Eesti pidas sel ajal Nõueringi Seenu-
 maaga rahva survel rahuläbiräärimisi ega
 pidanud antud momenti nõueringu röövõlme le-
 pingu sõlmimiseks sobivaks. Teisiks oli sellal va
 Läti ja Eesti vahelise röövõlme riigipiiri, eriti
 aga Salga luua väsimuse tõttu röövõlme halb.³⁾

1) O'R-A, f-957, nim-11, sü-382, lkt-1

2) "Valimise Seenua" nr. 34, 11. veebr. 1924. a.

3) Saarmik, lr. 262

Volmandaus ei pidanud soome voodaus tihedale sidemele kätte Sarsaaga Prantsusmaa ja selle satelliidi - Poola orientatsioonile eemale sobivaks. Võigest sellest tingituna oli meeleolu vovverentsele väga äärm. Seda põhjendas veel aegade, et Nõwogude Senema saavutas riidil üle võidukaise järele, mis tekitas suuri rõõmlemisi vovverentsele osavõtkvale delegatsioonile riidades. Selgust selles mõttes lõi „liitlaste“ otsus 18. jaanuaril, millega lõpetati lõpuks Nõwogude Senema vastu. Nagu märgiti Helsingi vovverentse otsustes, „... oli niid püüvinud võimalis otsida mõistlikku vormulekt Senega, ilma et prouguis varta liitlaste survet.“ See aga näitas ilmselgelt, viivõrd sõltuvad olid Balti riivide, loomulikul va voodausil Eesti valitavad ringkonnad „liitlastest“, s. o. Entente'i riividest.

Kuna Balti liit pidi tootama 1920. a. Wrageli sõjaväivõu noore Nõwogude riigi vastu, siis arendas Prantsuse diplomaatia 1920. a. vögu oma jäu ja osavuse unke vovverentsele vovverentsele. Järgnev vovverentse koosseis 1920. a. märtsis Varssavis, millest võtsid osa Soome, Eesti, Läti, Poola ja Prantsusmaa Baltani satelliit Riivema. Vovverentse ei suudnud võigist pingutust hoolimata luua Balti liitu.

1) ORCA, f. 957, nim. - 11, sü. - 382, leht - 1

2) Saarimik, nr. 263

ruusa sõjaväe Eesti osavõtt sellest nõuvestsist oli otsustatud 2. veebr. 1920. a. Eesti - Nõuwoqude Senu-
maa vahel sõlmitud rahulepingu riuwumises, siis
parundas sõjaväe ajavirjandus selle tõsiarja
varjamine ja masverimine, et Eesti delegatsioos
olewat nõuwestsist osa võtmise aiwult informatsioos
otstarbel, wuujures delegatsioos jändumise wahale
suure hilinemisega."

Punaarmee purustas otsustawalt Wrangeli wal-
gwaartidumise jõugud, mis omawoode aitas tõsiselt
waas Balti liidu loomise plaanide nõuwestsise-
miste 1920. a. see aga ei lawistand Prantsus-
maad, kes sellal omas suure rahuswahliku autori-
lehti Euroopas, uuri plaane sepiitsemise Balti lii-
du loomise, et seda wajaduse wawal sumwata
Nõuwoqude riigi wastu. Tänu prantsuse diplo-
maatia artiuwsele tegewusele toimimise Balti lii-
du loomises mõeldud nõuwestsist alates 1921. a.
suuam-wahem regulaarilt iga wuue wuue järel.
Teede, kes pidi wa prantsuse diplomaatia plaan-
i järgi wuuluma Balti liitu, ei võtmise nõuwestsist
osa wouflikti tõlku Poolaga Silmuse
(Wilmu) liima pärast. Nõuwoqude Senumaa ja
sõjaväe Teede wahel 21. juulil 1920. a. sõlmi-
tud rahulepingu alusel anti Punaarmee poolt
wabastatud Silmuse liim Teedele. Silmuse Te-

1) "Tallinna Teataja", nr. 63, 18. märts 1920. a.

dude voolumise liidis viimistest va Eubute'i
Ühenuõuogult. Meelimala sellist auastas Poesla, toel-
ludes oma liitlasele Prantsusmaale, 9. okt. 1920. a.
sõjaline järga leedulit Silmiu. Siit sai alguse mitu
aastat kestnud konflikt Poesla ja Leedu vahel, mis
lõpuks prantsuse diplomaatia energilisel toetusel
Rahvaste Liidus Poesla vastu lahendati.

25.-28. juulil 1921. a. toimus Helsingis Soome,
Läti, Eesti ja Poesla esindajate järjekordne kon-
verents, mille ülesandeks pidi olema Balti riivide
poliitiline koordineerimine ja Nõuogude Venemaa
rahulpingute käikmise soovõlastamine, s. t.
oma poliitiline koordineerimine Nõuogude Venemaa
suhles. Konverentsi lõpp-protokollis märgi-
dakse: "Kuna Hõla-Euroopa uute riivide rahul-
koordineerimine väigi konverentsil esitatud riivide
tulviva jaors eluline väsimus on ja tal
suur tähtsus on püsiva rahu rahha Hõla-Eu-
ropas, otsustati nimetatud riigid oma poliiti-
lise, va majanduslike huvide ühtsust toovita-
des Baltiriivide välisministrite perioodilisi kon-
verentse võrre võtuda". Samas otsustati va
üvshist vastastavõu informeerida.²⁾ Selgi konve-
rentsil ei saanud Balti liit omavaluliste lahvehe-
like kõlle deors. Nõ oli Soome edusvõnu (parla-
menti) soovus endiselt sarva orientatsioonitõt-

1) ORVA, f-957, nim-11, sü-379, lht-15

2) samas, f-1108, nim-1, sü-150, lht-23

te Balti liidu vastu. Teisest kahtsamast tõi-
 kus oli antud aartak Läti ja Poola vahelise
 halvumise nende vahel kehvitud konfliktide tõttu
 poola mõisnike Belgalias arusa suurmaasomanduse
 ja Liibavi sadama pärast! Vana leedu oli küll Poola-
 laga, mis oli esimene liidu poolt, millest Poola olus
 välja jätud ja elistas sealjuures Eesti-Läti-Leedu
 voluvõimude. Samal ajal oli aga Eesti ja Läti idea-
 lism mu. "viivõimude", s.o. Soome, Poola, Läti, Leedu ja
 Eesti.²⁾ Niiid, nagu juba eelpool nägime, püüdis kon-
 ventsist osavõtjate riivide siudajate hulgas
 ühismeele ja voverents lõppes oma peamärvi
 saavutamata.

Kodaulis Eesti ei pirdunud mitte ühes Balti
 liidu organiseerimisega, vaid ka võlhis ra 1921. a.
 oluselt osa oma läelise peremeeste-Ameerika Ühend-
 riivide ja Lääne-Euroopa imperialistide poolt orga-
 niseeritud nõuaguolvaatavast sõjalistest välja-
 astumistest. 28. sept. 1921. a. pulvas Entente'i impe-
 rialistide õhutamisel ja toetusel Moskvas roud-
 revolutsiooniline määr.³⁾ Rahuvaheline imperialismi
 paui sellele määrle suuri lootusi, sest esle
 voral pidi Moskvi muutuma uue interventsiooni
 plahdamisvõuaguude Suemaa vastu. Sepä-
 rast püüdis nad igati määrajaid abistada. Pal-
 jud kumud valgevõimud esotas Tšernoviga

1) Ужопна гунуомајум, т. III, кр. 108
 2) ОДР.А, т. 957, мин-11, с. 382, л. 2
 3) Ужопна СССР, знова сојузанизма (1917-1957 гг.), Москва, 1957, кр. 251

saabusid välismaalt Tallinnasse, et vahetult mäs-
sajaid juhtida. Et mäsajaid paremini aidata, vantsa-
sid välismaised imperialistid Eesti vabariiki ning
vabariiki laulval loal Nõuoguile Suemaaal asuval
Eesti Opterimisromisjoni. Siinane, odis imperialismi
olles agentuuris, püüdis R. noolima mässe ot-
suse loetamise võoval Nõuoguile Suemaaal ma-
janduslikult pöörane spekulatsioon ja maalt val-
ha ning vabariiki väljavõime lül nõrgendada.
Nii tabati vabariiki Eesti Opterimisromisjoni esi-
mels Ong ja teised kema vaastared nõuoguile pii-
ri vahurite poolt Nõuoguile Suemaaal suurema
hulga valla väljavõime vatselt.²⁾

1921. a. alustas valge-Soome Amerika Ühendrii-
vide ja Lääne-Euroopa imperialistide arhiivsel
õhul ja kolonel sõjalist avantüüri Nõuogu-
le Suemaa vastu Nõuoguile Parjalas. E. P. Pev-
romile ülesvõtte Eesti töörahvale Töörahva Ühise
Säinude loomisest 1922. a. jaanuaris liinuti val-
ge-Soome Parjala avantüüri vni imperialistide
poolt organiseeritava nõuogudevastase üldise ag-
rellisooni eelmängu.³⁾ Vabariiki Eesti kolon avantüüri-
ni majanduslikult vni va diplomaatiliselt. Eestis
kolonati avantüüri heas raha ja lunde vahendile vogu-
mist. Saanti pöördus vabariiki Eesti valitus koos
Soome valitusega imperialistlike visjale rahvusva-

1) "Kommunist", nr. 10, 12. aug. 1921. a.

2) Soomas

3) ORVA, E. P. P. ülesvõtte Eesti töörahvale, nr. 274

heline organisatsioon - Rahvasteliidu poolt, et viimane võlaks Pariisi konflikti lahendamise euda peale. Nuna see oli vedandimise Eesti valitsuse poolt Tartu rahulepingu otsuse ja jäme rikkumise, siis eitas Nõrroguude saadik 19. det. 1921. a. Eesti välisministrite protestivõeti, milles märgiti, et viimase valitsuse poolt arutunud saamud oli vahelisegevamine Nõrroguude riigi siseasjadest. Samas rõhutati, et ülalmainitud vedandimise Eesti valitsuse hegevus oli vaenuliku arv Nõrroguude maa suhtes, sest sellega kaeti vaenuliku, vapi-kaliksive riivide rahvusvahelise organisatsiooni vahelisegevamist tema siseasjadest. 30. jaanuaril 1922. a. eitas vedandimise Eesti saadik Moskvas, Venemaa Välisriigide Rahvaroninsarisaadile järelepärimise selle kohta, et kas viimane olus nõus Pariisi konflikti uurimisega Rahvasteliidu poolt. Nõrroguude valitsus omis vastuvõeti 2. v. det. 1922. a. linnas selle vahenduselepanemise laagari.²⁾

1922. a. algul, Genua konverentsi eel, suunas prantsuse diplomaatia rogu oma jõu ja osavuse oma linnas saliliidid - Poola vanden Balti liidu loomise. Prantsusmaa valitsus erotsas Poincare'ga nõudis Genfi konverentsi eel Versailles'i süsteemi käielivõu säilitamist ning Nõrroguude Venemaa ja Sarsamaa majanduslik-politilist isoleerimist. Ta ei kuumistamud ningid järelandmisi Sarsamaale

1) Venemaa noomjura ees? 1917-1944 nr. II, Moskva 1945, pp. 209-210

2) samas, pp. 248

3) samas, pp. 249.

reparatsioonid väsimustes ning nõudis veigi tsaari-
Suumaa ja Suumaa Ajutine Valitsuse võlgade
tingimusteta kumistamist Nõrveguude valitsuse
poolelt. Prantsusmaa energiline püüe viidles-
tada oma hegemoniaat Euroopas, sealhulgas
va organiseeritava Balti liidu raudteema
võimendusi ei ole tingitud sellest, et nimetatud
võimendust võis Inglismaa norvikupele võim-
sarsa ja Nõrveguude Suumaa valitsusega tema
poliitika suhtes kindlalt nõrgendada.

Suuma Karjala avantüürini tõttu Soome 1922. a.
kindlalt raras nõrveguudevõimenduse ja Balti liidu
leevimist peeldav meeleolu, siis vaudisvi prantsuse
diplomaatia jõupingutus välja. Nimelt 13. märtil
leli Poola Välisministerruumi rahul Janssenis võim-
Poola, Eesti, Soome ja Läti riindajate võimendust,
mis kestis viis päeva. Nagu selgub Jansseni võim-
mulli lōe võimendust, et selle esuürgins, ... au-
kada väsimust, viidlas ühiselt üles astuda selleis-
val Suuma võimendustil, arutada omavahelisi suh-
teid ja Suu väsimust²⁾ võimendustil viimase
päeval, 17. märtil sõlmiti nende vahel nõrveguude-
võimenduse sõjalis-politiline liit. Võimendustil otsus-
tati:

1) vastastiku kumistada üksteise lepinguid

Suumaaaga;

1) O.R.A., f. 1108, nim-1, sü-150, leht-33

2) Soomes, f. 957, nim-11, sü-382, leht-2

2) mitte sõlmida lepinguid, mis oluks suunatud mõne lepinguosalise riigi vastu;

3) omavalikul kehtetavaks teha lepingute kehtid, mis mõne välisriigiga tulevikus sõlmitava või on juba sõlmitud;

4) juhul, kui ühte lepinguosalist atavereitakse, võelakse atavereitud riigi suhtes heatahtlik seisuvast ja lepitakse võrre samu üle, mis ette võtta.

Selline ettepanek otsuste redaksiooni võis lubada võim. võimaluse mainitud artiklite tõlgitsemi ja si-
duda faktiiselt Poola lepinglarte väed, vana näi-
dus lepingut Läti ja Sarsamaa või Eesti ja Leedu
vahel võidi vaadelda kui pöördumist Poola vastu,
kes oli Sarsamaa ja Leeduga saemjalal. Antud
olluse käielis ellurandamine tähendas tegelikult
Poola hegemonia vahetamist Baltimaade välis-
poliitika üle, mis oligi praeguse diplomaatia es-
märgis. Lepingu nõudus oli viimane artikkel, mis var-
jatud kujul sisaldas viivitamatut abi osutamise nõu-
de rakkalikuvi puhul mõnele lepinguosalisele riigile.
Leping oli sõlmitud viies aastars ning kuu vast-
us pimes aastart aastaru sel juhul, kui lepingu-
osaliste poolt teda vms vms ette üles ei öeldi.²⁾
Vana rahvahulvade suvel Balti riivide mõndes ring-
võudades ärakas nõuogudvaste Sarsavi leping

1) ORV. A, f - 957, nim - 11, sü - 382, leht - 2

2) Saarnik, nr. 272.

rahulolematust, siis ei voo minud seda täielis- eda. Näitaks läti sotsiaal-demokraadid liudaris seda lepingut vni nõuogudevastase sõjalise avantüüri algust ja protesteerisid tema ratifitseerimise vastu. Sellele vaatamata ratifitseerisid Eesti, ~~soome~~, Poola ja Läti valitsused selle lepingu. Soome aga veldus oma sarsarõbraline rootslaste mõjul lepingut ratifitseerimast.

29. märtsil 1922.a. alustas Riias kõõd nõuogude diplomaatia algatusele vovruutsutud nõuogude Soomea, Poola, Läti ja Eesti esindajate vovruuts. See arutas riivide vahel vaubanduslive sulute, Ida-Euroopa majanduselu taastamise ja rahu viindustamise vüsimusi. Vovruuts vertis vovs päeva. Soome valitsuse esindajad võlids vovruutust osa ainult informatiivsi saamine otkarbel, vuna Leedu veldus täielivult sellist osa võtmast vovruutli tötle Poolaga. Eesti, Läti ja Poola delegaadid olid oma maa töökavale maride survel sunnitud tunnustama fösi- aja, et Ida-Euroopa majandusliku elu taastamisesse on karivilis nõuogude Soomea tunnustamine de jure imperialistlike riivide poolt. Sellise sooviga otkustatigi ühivelt esineda janna vovruutril. Riia vovruuts otkustas, et nõuogude Soomea, Poola, Läti ja Eesti esindavad ühivelt neid puvutavais vüsimis janna. Vovruuts tunnustas sajalivuse volla karivilis rida abinõusid vaubandute hõlbus-

kaunistes nende maade vahel; nimelt otsustati
"nende riivide raskusele sisseõide õigust anda
ja nende vaba liivumist nimetatud riivides ver-
gudaada, lihtsustada raudteehendust ja eriti ot-
sest vabade liivumist avada lüingussalide
riivide vahel." "Rahu kindlustamine vürimuse loeti
vajalikuks toetada relvartse piiramise põhimõtet.
Delegaadid roustatserisid, et relvartatud jõudude
reondamine piiride lähedale ja saandi nende tungi-
mise naaberriigi territooriumile ohustab üldist rahu.
Sepärast rannab iga valitsus vastutust nii selliste
jõudude formeerimise kui va nende tungimise eest
võralt territooriumile.²⁾ Nendest vastuvõetud põhi-
mõttest näeme, et Nõuogude Saalitse rahuar-
mastava välispoliitika põhipriinitsipidest lähtuval
Nõuogude delegatsioonil õueskus tunduwalt rõigutada
Balti riivide ühist riimet ja määratada Sarsawi rou-
verentzi nõuogudevastast teravirvu.

Et Nõuogude valituse ettepanes relvartuse vähen-
damine 1922. a. aprillis toimunud Genaa rouverentzil
tagari lüvati, siis tegi ka 12. juunil 1922. a. Eesti, Soome,
Läti ja Poola välisministritele ettepanese relvartuse
vähendamise rouverentzi rouveretsumiseks.³⁾ Mainitud
maade Tõoralwa ühise Säerinde loosungite mõjul, mille
ühine põhimõtteks oli piiriva ja rindla rahu kindlus-
tamine, toimuva võimsa revolutsioonilise liivumise tõtte

1) O2P.A, f-957, nim-12, sü-35, lkt-2

2) Toimuvate rouvurva cecp, i. II, qp. 166

3) Toax, qp. 133

ei julenud nende maade valitused Nõrveguale va-
litusele alla panna avalikult tagasi lüüa, vaid
püüdnud mitmesuguste ettevõtete abil selle võrre-
vutsuust pidvalt edasi lüüa. Nii teatasid
Eesti ja Läti välisministrid Maridele survel, et nad
on põhimõtteliselt nõus võrreutri võrreutsu-
musega, kuid nõudsid saamas selle selle edasilüü-
ramise eesmärgil võrreute plaani esitamist Nõr-
veguale välisministri poolt. Nõrveguale valitus, nä-
hes selgelt, et võrreute programmi nõude esi-
tamise eesmärgis on viimase võrreutsuuse
edasilüüramise, teatas oma vastusoleks 19. aug.
1922. a. muudele, et võrreutei päevakorras peaks
põhikuna ainult rlvastuse vähendamise väärime-
ga sel alusel, mis on vastu võetud väigil võrreutsit
osavõtjate poolt."

8.-9. okt. 1922. a. koimus Tallinnas nõudmise Ee-
li valituse initsiatiivil Poola, Soome, Läti ja Eesti
eriandajate võrreute, kus oli arutluse ühise sei-
sevõhha võtmise Moskva desarmeerimise võrreutsi-
suhles.²⁾ Maridele survel võeti Tallinnas võrreute-
sil vastu otsus osa võtta Nõrveguale Finemaa
poolt ettepanud rlvastuse vähendamise võrreute-
sist Mosovas.³⁾

2. det. 1922. a. avati Mosovas rlvastuse vähenda-
mise võrreute, millest võeti osa Nõrveguale, Poola,

1) Finemaa nõudmine CCCP, I. II, q. 427-428

2) O. R. A, f. 957, nim. II, s. 382, l. 2

3) Mejsopue gromozajnu, I. III, q. 226

Läti, Leedu, Eesti ja Soome. Esimesel istungil Nõu-
roogu delegatsioon teigi järgmise ettepaneku:

1) vähendada 1,5-2 aasta jooksul võigi võuerut-
sist osavõtvate meeste arvesid 75% võrra, seal-
juures Punaarmee 200000 mehe (1922. a. oli Puna-
armee 800000 meest);

2) laiali saata võiv. irregulaarsed sõjalised üh-
susd (näit. Vaitšeliit v. sõdurid Eestis);

3) vähendada sõjalisi rekrute, vaejuures üsni
siv. ei või rekrutuda rohkem, kui on viindlars määr-
atud verumiselt ühe sõduri kohta aastas;

4) arutada piiri ümber neutraalsed tsoonid,
kuhu ei tohi paigutada relvastatud jõude. ¹⁾

Kõik vaejuures võuerutsil v. v. vastandlik-
va levi: ühel pool Nõuroogu Liit, teisel pool võiv.
ülijäämed riigid, välja arvatud Leedu, kes valis uu.
"võltsi võer". Leedu, mille ühineks Poola-Balti
v. koalitsiooniga, ei nõustunud ka Nõuroogu dele-
gatsioon seisukohtadega. Puna-Ameerika Ühend-
riikide ja Lääne-Euroopa imperialistide näpunäi-
del Nõuroogud vastas agressiooniks valmistatud Eesti,
Läti, Soome ja Poola ei tahtnud nõustuda üldise
relvastuse vähendamisega, siis tegid nad vastust-
etpaneku. Nad mõeldid, et suure tegeliku relvastuse
vähendamise arutamisele aruunist tuleks luua vas-
tastivuse valduse ohuhood mitlevallalepingu

näol. Nõuogu delegatsioon rõhutas arjale, et
võime nende vahel rahulepingute näol on juba sõl-
mitud lepingud mittevallalaltungi võtta, siis ei oleks
erilist vajadust seda ulvastuse vähendamise korru-
lipes võrjata. Selles, et mitte anda ajendit kor-
varelli muutmise, mida Balti riigid Poola juhtimisel
mii väga soovisid, nõustus Nõuogu delegatsioon
sellega, et võrreldi tööd alataks mittevallalaltungi-
lepingu arutamise. kuid Nõuogu delegatsioon
esotas litvinoviga, nähes selgelt, et Poola ja Balti
riigid ei ole huvitatud ulvastuse vähendamisest,
hoiatas, et ka viigutab mittevallalaltungilepingu-
le ainult sel juhul alla, kui see osutub ühes osas
üldiselt desarmeerimise lepingust. Sellega Nõuogu-
de delegatsioon suudis vastasleeri riive arusaamise
ulvastuse vähendamise viisimise võrreldesle aruta-
misele. Poola ja Balti riigid leidis ettepaneku vähenda-
da aruuseid 1923. a. alguses 25% ulatuses. " Kui
aga aruti nende poolt ettepanekul ulatus aruuse
vähendamist võrreldesle arutama, siis selgus, et nad
ei ole üldse nõus aruuseid vähendada, vaid kaotle-
vad vähendamise sildi all nende tegeliku suuru-
damist. Selles nad ei kaotanud oma aruude te-
geliku suurus, vaid ainult selle arvu, mis jäävat
järel peale aruude vähendamist 25% ulatuses. Selgus,
et soome aruude suurus oleks olnud pärast vähenda-

nist 28000, kättil 19000 ja Eesti 16000 meest.¹⁾
Väma sõjaväe kättil arve kegelis suurus oli
19500 meest, siis on selge, et viimane kahtis 25%-lise
vähendamise „sildi“ all arveid vähendada ainult 2,5%.
Sõjaväe Eesti arve kegelis suurus oli 13000-14000
meest, seega viimane kahtis seda kegelisult suurenda-
da 14% võrra.²⁾ Nõrva delegatsiooni näitas, et need
andmed ei vasta kõle. Tartus selle avaldand
satelliidid 11. det. koostunud istungil ilise deklaratsio-
onis, milles kahtis allepaue oksevehe alla viija-
koda mittevallatungilepingule, vna aga desarmee-
rimisega seosesolevad väsimused autagu läbi vaatata-
misega sejaliste ekspertide komisjonile.³⁾ Antud vo-
misjon pidi võrru kulma alles pärast mittevalla-
latungilepingu ratifikatsioonist vane vna jooksul.
Nõrva delegatsiooni, olles kategooriliselt selle
vaste, legi allepauevra jätkata kegelis. desarmee-
rimise väsimuse arutamist autud voverentsil,
millega aga Poola-Balli blokk ei nõustunud. siis
legi Nõrva delegatsiooni allepauevra avalisus
lõpp-plaanimis, kus olis kahtis võrru võlleid vover-
entse tulemusel. See liivati tagasi põhjendusega,
et avalisus plaanimis võib Nõrva valitsus va-
sutada propaganda eesmärgid.

Vna Nõrva valitsuse initsiatiivil võrru-
vutsutud voverents nurjus, siis paljastand Poola ja

1) Уголовное законодательство, т. III, стр. 227

2) Там же, стр. 135

3) Уголовное законодательство, т. III, стр. 227-228

Balti riigid suurt täielikult rogu maailma töö-
ralva silmis imperialistlike sõjakohtajate ustavate
ja kumalaimlike teurilena.

Nõuogude Suurama, kes oma olemasolevatest
päävadest alates võitles suurtalgavalt riigide sa-
hu ja heanaaberlike suhteest võigi naaberriigide-
ga, autoriteet ja populaarsus rava pärast Mosk-
va rlvastuse vähendamise voverentri lojutult. Mida
suuremaid edusamme Nõuogude Liit saavutas sot-
sialistlike ühisvõime ülesehitamisel ning mida su-
urtalgavamalt ta võitles riigide ja pärisa ralu-
est rogu maailma, seda suuremants muutus vapi-
kalistlike riigide vihavaen teema vastu. Seda ise-
loomustab ilmevalt Nõuogude Liidu ja voodauliku
Eesti suhte areng 1922. a., mis oli täis norrupõlvide
Moskva arusa voodauliku Eesti missiooni operula-
tiivsete mahinatsioonide tõlku ja Tallima nõuo-
gude vartõetajate põhjendamatute arterimiste
tagajärjel. 3. mail hukati Tallimas Ü.V.V. H.-vões-
sise liige Sirkor Ringissepp. Nõuogude valitsus
nõudis tema laiba väljandmist, misid tulemuselata.
Siidi hiljem voodauliku Eesti valitsus protesturis
Zinovjevi ellevaude vastu, mille ta pidas mitingul
Suures Teatris S. Ringissepa mõvamise kohta, saamuli
Yamburgi Ringissepari ümbernimelkamise vastu.²⁾

8. mail 1923. a. eitas Unglise välisminister lord

1) Tsosol, sp. 116

2) sama

Curzon nõuogude liidule ultimaatumid, milles ei-
 talud kinnimuste vastuvõtmist nõuti 10 päeva jõe-
 sul. Sartareel võral ähvardas Yuglise valitsus val-
 restada igarugused suhted nõuogude liiduga.
 Yuglise kõõnalva revolutsiooniline võitlusega selle
 vastu ja nõuogude valitsuse poolt ultimaatumis-
 llikuaktid nõute osaline täitmisega lahendati see
 konflikt, mille eesmärgiks oli õhutada seda, rahu-
 livult. See on ultimaatumid ja savsanaal proletar-
 se revolutsiooni puhumise vastusega intensiivsetes
 1923. a. Prantsusmaa imperialistide näpukäideldel ja
 majanduslikul kohtusel vedauliku Eesti muutmise
 nõuogudevastase agressiooni platsdarmis. Seda
 ei saanud käideldud eitade isegi kolleagne sõ-
 jamineister A. Auderopp. Nimelt, kui kommunistlik
 Prantsusmaa eitab niigivõrgus fartistidega koostatud
 supärimise selle kohta, et Prantsusmaa värsul
 ja initsiatiivil ning materiaalsel kohtusel muude-
 karse vedauliku Eesti nõuogudevastase ag-
 ressiooni baasis, siis „... sõjamineister Auderopp
 tõendas niigivõrgus vaudselt, et kommunistliku riik-
 ma paljastus on õige.“²⁾

1. nov. 1923. a. sõlmiti Tallinnas nõuogude liidu
 vastu suunatud läti-Eesti sõjaline liit. Siinase
 agressiivse olumise värgamisega koostavate maride
 es nimetati see vaitse- ja liidulipingus, mille

1) Pydurumjeim, H. J., Mesegynapogure sproumme objevano roegapõba
 6 1921-1925 n. Moerba 1955, qp. 430
 2) O. R. A. & P. P. Verronimitee ülesvõtted Eesti kõõnalvale, nr. 28
 (E. P. v. r. ülesvõtte 24. okt. 1923. a.)

eesmärgiks olla mainitud riivide „... rahvuslirnu-
se suveräänsuse ja rippumatuse...“ vaitamine ja alal-
hoidmine. Sellise volustuseid lepinguosaliid esimeses
artiklis käseldava ja viidat rahupoliitival ajada ^{ma}
võigi riividega. Leping nõuagudevastane iseloom
väljendub selgelt teises artiklis, kus lepinguosaliid vo-
lustused „... ühise tähtsusega välispoliitilises vüri-
muses ühise nõul talitama ja vastastava keine-
lisele poliitilise ja diplomaatilise abi andma...“²⁾
„Ühise tähtsusega poliitiliste vürimuste“ all mõeldi
loomulikul viisil võitlust kapitalismi poolt vihatud
Nõuagude Liidu vastu. Voluandis artiklis volustu-
sid lepinguosaliid sõja korral keinekeist aitama.
Saamti volustas leping selle osaliid sõja korral
ühisel rahul keema ning veel ühel lepingosali-
sel ilma keine lepingosaliid nõuagude sõjalisel
voluandis riigiga mingit liitu.³⁾ Leping nägi elle
va mainitud riivide sõjamineisteriumide ühise,
võrdõiguse keemuse. Viimelt seljandis artiklis
näidati sellest, et lepingosaliid „rõupestused
kehulised võimud“ (s.t. sõjamineisteriumid - E. Y.)
määravad ühisel viidaval sõja korral autava
abi ulatuse.⁴⁾

See välispoliitiline arv tähendas uut samm
võrdõiguse Eesti nõuagudevastases poliitikas ja

1) „Riigi Teataja“, nr. 8/9, 1924, lk. 119

2) samas

3) samas, nr. 120

4) samas

see ilmus 1924. a. algul vabariigi Eesti ja Nõu-
guude Liidu vaheliste välispoliitiliste suhete keravas
halvumises. See oli tingitud osalt ka vabariigi
ajavirjanduse ja isegi sise-minister R. Einbundi poolt
1924. a. algul Nõuoguude Liidu suhtes alatu laenu-
levitamisest. Jaanuaris-vebruaris 1924. a., püüdes se-
lkada kommunistide suurt rolli viimastel Tallinna
linnavolikogu valimistel, lubas vabariigi Eesti si-
se-minister R. Einbund endale teha intervjuu
ajavirjanduse esindajatele ka solvavaid märusi
Nõuude Liidu aadressil. Ta teatas, et osa kommu-
nistlikust virjavahetusest toimis Eestis asuvalle
Nõuoguude Liidu esindusele saadavalis diploma-
matilises saadetes. "See sündis ka
Nõuoguude Liidu esinduse Eestis kommunistliku
agitatsiooni tegemises Eesti rahva hulgas. Selline
jäme vale ja alatu laenu Nõuoguude Liidu kohta
võttes erile Nõuoguude valitsuse kerava protes-
ti ja 1. sept. saatis ka vabariigi Eesti valitsusele
solvava noodi. Oma vastuses pidi vabariigi Eesti
valitsus kinnitama, et R. Einbundi sellised põ-
himised väärarvutused allivatid ja osutusid ekslikuks.²⁾

Saamuti keravas konflikt vabariigi Eesti
ja Nõuoguude Liidu vahel seoses 1. det. 1924. a. üles-
kõnuga Eestis, mis oli saamuti tingitud peaminister
R. Pusta ja "portfellika ministri" K. Asti Nõuoguude

1) Saad, 4p. 116

2) Saad, 4p. 117

Liidu suhtes levikalus alatus laimust". Pärast v.a.
daulise Eesti valitsuse vabandamisest lahutati va-
see konflikt ja v.a.aulis Eesti lärs oma uude, vapi-
kalisni ajutine, abarindlase staadiumi keatus
määrat normaalse välispoliitiliste suhtega nõu-
roguke Liiduga. See ei tähenda, et v.a.aulis Eesti
olus loobunud oma nõuogudusavast vältis-
poliitikat ja niitruuguste avastuuriid sepiitse-
misest nõuogude Liidu vastu, millele pearesuor-
gins oli Eesti ala võimaliselt suurem emaldamine
nõuogudemaast, v.a.aulduslike ja kultuuriliste
sidumete pidamine vahel maa vahel.

II peatükk

Rodauline Eesti majanduslik-politilised suhted Norra ja Liiduga kapitalismi ajutise, ebavõrdse stabilisatsiooni aastail (1925-1929).

1. Rodauline Eesti majanduslikud suhted Norra ja Liiduga. Eesti rodauluse saemulise suhtumise raudvalituse normaliseerimisse Norra ja Liiduga.

Sõjajärgne majandusvõis, mis haaras maailma kapitalistliku majanduse aastail 1920-1921, avaldas Eesti rahva majanduses Norra ja Liiduga Suuremaaga toimunud võrdlusi elava raudvalituse tõttu ainult osaliselt. Eesti rodauluse majanduspoliitikal ei olnud sõjajärgsetel aastatel iseloomulikke "koostulise orientatsiooni", sest niivõrd valedidist, mida anti peamiselt partei rahulepingu alusel Norra ja Liiduga Suuremaalt saadud 15 miljoni rubla arvel, summati pidavalt 43-46% koostulisele. Sõjast kervena säilinud suurkoostulise-

võtteid püüti sel ajal osaliselt tööle ravendada ja rajati isegi kerge rida uusi ettevõtteid.

1923. a. suvel pulver ja vedandivõrk Eesti majandusvriis, mis saavutas oma vulminatsioonipunkti 1924. a. Suur hulk metalli-, kivistili-, väärika- ja tööstuskaarte ettevõtteid pidid koostöös müügituru puudusel töö käivitavalt lõpetama. Eriti raskesti saavutas vriisi ell metallitööstus, mille põhjustas Nõuvalitsuse liidu kelmuste vastamine nel aastail võrrelepete ebaausa käitmine tõtte vedandivõrk valitsuse poolt. Olevorda ravendas 1923. a. viljainvaldus, margariinid langus ja rahandusvriis.

Tähtsaimaks järs, ves püüdis võimalda Eesti metallitööstuse loostumise vartu, mis jätkus ka aastail 1925-1929, ja nõudis majandussuhete arendamist ning parandamist Nõuvalitsuse liiduga, oli Eesti töölisvõrk. Väitlus a/s "Franz Krull" tööliste üldkoosolekul 10. aug. 1928. a. võeti vastu resolutsioon, kus öeldakse: "Arvame võttes metallitööstuse jär. - järgulist halvenemist, mis väljendub tehaste seisujätkumises, tööliste arv languses ja töötajate arvus, soovime rahvariigi valitsuselt majandusliku piigu riivumak sõlmimist Nõuvalitsuse liiduga. Avaldame väige valjamat protesti metallitööstuse tal kelmuste välisvõrre andmise vastu, milleid vedandivõrk kaard võivsid käita." Samas: sulisi

1) O.R. A, f. 31, min - 4, s. ü - 922, l. 7.

resolutsioonide võeti vastu va teiste ettevõtte ja
kharite töölise resolutsioonidel.

Kapitalismi ajutine, ebavindl stabilisatsioon
Eesti tööstuse osas omas äärmiselt ebavindla ise-
loann. Kui kapitalistlike suurriivide tööstuses
mil aastail sõjajärgne koostamine kase üldiselt
üllitati, siis vedaulin Eesti suutis tööstuses üllita-
da ainult sõjajärgne aastate (1920-1924.a.) ta-
seue, kuid jäi vangele maha sõjajärgest. Seda
põhjustas asjaolu, et Eesti tööstus oli varem
arenenud ühiseaegaline kuru vajaduste rahulda-
miseks ja eraldumiseks Saksamaast vastas ta
niiid selle kuru. Uute burgude leidmine oli aga
kapitalismi üldriisi tingimustes äärmiselt
rask. Separat suutisid püsima jääda ja oma
tööstust laiendada ainult need ettevõtted, mis
võhauisid sise- ja välisruru muutunud võetete.
sisturu osatähtsus tööstuskasvatangu maluta-
mised harvas varemama eriti 1928-1929.a., mil
võrgendatud kollivaitse löi paljudele tööstuska-
rudele siseturul soodsa vajumisturi.

Kui sõjajärgne revolutsiooniline riisi aastail
vedaulin Eesti välisvõhauendunud sidemed
võhauisid sul enam-vähem jultusluru ilmet, siis
stabilisatsiooniaastail harvas üha selgemini
ilmusena vedaulin Eesti muutumine mõnede täht-
samate Lääne-Euroopa suurriivide agroarripal-
riiv ja nende tööstuskasvatuste osjars.

Põllumajandussaaduste väljaveo protsent üld-
väljaveo väärtusest näitas kapitalismi ajutise
stabilisatsiooni aastail enam-vähem pidavat tõusu,
ulatus 1927. a. peaaegu pooleli vaeu väljaveost.
Tööstussaaduste väljaveo osatähtsus samal ajal
aga lauges pidvalt ja moodustas 1927. a. 36,4%
(1923. a. oli see 41,9% vaeu ekspordist):

	% % üldväärtusest		
	Põllumajandus- saadused	Tööstussaadused	Metsamaterjal
1923	38,9	41,9	19,2
1924	44,6	38,5	16,9
1925	44,9	41,9	12,2
1926	46,7	38,5	14,8
1927	49,2	36,4	14,4 "

vaeu 1925-1930. a. väljaveos moodustasid põllu-
majandussaadused veeruiselt 46,9% (vajasaadused
33,1%), tööstussaadused 38,2% ja metsamater-
jal 13,5%²⁾. Suure osa väljavetavatest tööstussaa-
dustest moodustasid puufabrikatsioonid. Sisseveo
alal tõusis tööstussaaduste import 31,9 miljoni
vrounilt 1925. a. 52,3 miljoni vrounini 1929. a.,
shv. 33%-lt 42,6%-le sisseveo üldväärtusest.³⁾ See-
li sisse vea tööstuslike toorained - mineraalid, metall-
id, veeväärted ning toidusained, eriti teravilja.
Võrdandina Eesti väljaveos domineerisid puu- ja

1) ORV. A, f-73, nim-1, sü-1644, rühk-318

2) „Eesti Statistika“, nr. 115, 1931, lv. 393

3) Edlango, O., Eesti kapitalismi ajutise, ebavindla stabilisatsiooni
aastail (1925-1929), värsiri, Tallinn 1953, lk. 96

maa ja Savsanaa. Näitus 1927. a. suundus me-
lese maadese 61,3% vaeu vedaulise Eesti väija-
seost." Üldrisseseost tuli 1925. a. 65,3% voluest
riigist-Savsanaalt, Inglismaalt ja Ameriva Ühend-
riidest.²⁾ Kapitalismi ajutise stabilisatsiooni aas-
tail viidutas oma poliitise viidulise Eesti
siseveseviti Savsanaa, sisevedu Savsanaalt
läsis 28 miljonilt v roovilt 1925. a. 37 miljonil
v roovini 1929. a.³⁾ Need arvud köestavad, et vo-
daulise Eesti välisvauandus seisib praamiselt
2-3 imperialistilise riigi kuuistuses.

Nõuogude Liidu ja vedaulise Eesti majaju-
dustilised suhted olid viidulise määratud 2. veebr.
1920. a. Tartus sõlmitud rahulepinguga, mille ar-
hivil 16 nägi ette enausseaduse ja vaba trau-
siidi printsiibi, mis luid ühtlasi võtta kulva-
se vaualepingu aluses. Samaa lepingus nähti
ette, et mõlemad pooled nõustuvad abustama
läbiräärimise vaualepingu sõlmimise suhtes
võimalivult viivesti peale rahulepingu ratifit-
seerimise. Ent vaatamata vordvulle Nõuogude
Liidu ettepanekule jõuti alles 1929. a. pii-
ratus kättsusega vaualepingu sõlmimiseni.

Vedaulise Eesti majajudivi isolerimine Nõuogude
Liidust ei ole selitatar ürsnes Eesti vedau-
lise ringvauade v larivauuga Nõuogude Liidu

1) "Eesti Majajudivi", vihir. 10, Välisvauandus 1927, lv. 12

2) samaa, vihir. 7, Välisvauandus 1925, lv. 12

3) Elango, lv. 97

suhdes, vedauluse nihtetahetusega vauhelda Nõuogude Liiduga. Põllumuustevogude ümber vauendumid vau-
 litud ringvõumad, vaukandusorganisatsioonid ja pau-
 gandumringvõumad, ves tegeledid põllumajandussaa-
 duste ekspordiga, suhtuid kõrpeelst lähenuuile Nõu-
 vogude Liidule varjanatult kerava vauemuga. see-
 varde osa vedaulise Eesti kooistusringvõumi esot-
 sas paber-, vauha- ja metallitoostrukitega nõudis
 valituselt vaukandusvõu nõlumuid Nõuogude
 Liiduga. Nõuogude vedaulise Eesti kooistusvõu-
 dade huvi vaukandusvõu läbivõumie vastu Nõu-
 vogude Liiduga väljendus vau Eesti-NSV Liidu vau-
 kandusvõu arutamies 1923.a., mille ülesandus
 pidi olma Eesti kooistus- ja põllumajandussaadus-
 tele Nõuogude kuu võitmine. Sellers pidi vaukandus-
 dusevõu Nõuogude Liidu vaukandusvõu kooitumie
 kuumie õppimie, informatsioonie muutemie ja
 nihtumieuguid vauimie lähendamie, mis olusid
 aidand mölemate muude vahelise vaukandus-
 võu läbivõumie elustada."

Et 1923-1924.a. majandusvõu suudis Eesti
 vedaulust suuremat kooitumie pööramie vau-
 kanduse asendamieile Nõuogude Liiduga, kooitumie
 võige ilmuvamalt ekspordie kerava koois aastail
 1925-1926.

Eesti ekspord Nõuogude Liitu koois 3,9 miljo-
 1) ORVA, f-73, nim-1, sü-949, lkt-5

nilt vrossilt 1924. a. 12,3 miljoni vrossini 1926. a. ja lauges sejärel 2,8 miljoni vrossini 1929. a. 1925. a. lävs Nõuogude liitu 10,7% rogu vedauliru Eesti välja-veest ja 26,2% kööstussaadute väljavest, 1926. a. olid vastavad arvud 12,6 ja 34,2. Paberitööstuse välja-veest lävs Nõuogude liitu roguini 90%. Kähevalt aitab vedauliru Eesti voubavallitust Nõu liiduga ise-loomustada järguine tabel:

Eesti eksport Nõu liitu

aasta	tonnid	vrossid	%% üldväljavest
1924	66.574	10.030.000	12,8
1925	25.708	4.262.120	4,4
1926	44.582	7.120.520	7,5
1927	57.501	8.775.070	9,1
1928	30.292	4.939.000	3,8
1929	46.020	5.203.000	4,2
1930	130.590	9.136.000	9,3

Eesti import Nõu liidust

aasta	tonnid	vrossid	%% üldsissevest
1924	14.792	3.978.000	5,3
1925	30.671	10.328.630	10,7
1926	25.523	12.381.370	12,9
1927	23.240	6.652.120	6,3
1928	20.971	5.496.000	4,3
1929	10.852	2.801.000	2,4
1930	14.811	4.301.000	4,5

1) ORN.A, f-957, nim-4, sü-9, lht-10

siit näeme, et nii vedaulise Eesti export kui
ka import lauges pidulalt ja näitas kõusehendulki
exporti osas alles 1929. a., mis oli Nõrroguude Liidu-
ga sõlmitud raudalpingu otsuse tagajärjes.

Mis Eesti vedaulis valitus loolimata teatud
kõrteeringu"oudade ja rogu Eesti rahvamajanduse
huldist ei soovitud edasist majandusliku lähe-
nemist Nõrroguude Liidule ja veldus vinnaga
sõlmimast raudalpingut, aitab selgitada vüsimu-
se lähem saakmine.

Teatavasti satlus vedaulis Eesti juba oma ter-
vinnist finants- ja diplomaatilise sõltuvuse im-
perialistilistest lääneriividest. Vedaulise Eesti inter-
vultsiooni- ja vedurija aastail kehvunud välisvõlg-
neus ütles kunduvalt teiste Balti riivide välisvõlg-
neuse. On iseloomulik, et vedaulis Eesti ka hiljem
mängis Nõrroguude Liidu vastu suunatud isoleerimis-
ja ümberpiiramispoliitivas kaitseamast osa vüi näi-
dus liidule ja Eesti. Kos pilsudsvilise Poolaga oli
vedaulis Eesti ühurs inimvannas Nõrroguude Liidu
vastu suunatud Balti liidu pooldajars ja organisee-
rijars. selle vava ühurs osars oli vava Nõrroguude Liidu
majaanduslik isoleerimine.

1925. a. algul legi Nõrroguude Liidu raudandus-
lik siindaja Eesti elpavannu sõlmida lping vastas-
livanus tollide alandamisus teatavastelt raudadelt,
mis pidi olma majaanduslike suhete elustamise aluvus
mõlma riigi valul. Vuid läbiviivimised selles vüsimu-

ses vedaulivu Eesti valitsusega ei andnud mingid
kuluuri, mille põhjustena vedaulivad allivad nime-
tariid arjaku, et Nõuogude Liidule kollisoodus-
tule andmise korral pidawat rannatama selle all
Eesti riigivassa.

Lähemalt selgitab rünnust Moskva Eesti saatkonn-
na rannaudusliku abasee rivi välisministri abile
1. aug. 1925. a., mida saatkonnine juha espool ja mil-
lest näeme, et vedaulivu Eesti valitsuvad ringvonn-
nad soovisid teatlikult säilitada endale väi-
malust võigi sulata rannatamisus NSV Liiduga, "vii-
seda vord karis läheb".

1924. a. detsembris ja 1925. a. esimesel vundel ta-
vistariid vedaulivu Eesti valitsuvad ringvonnad
rannaudusliku läbivõimust Nõuogude Liiduga
poliitiline surve abil. Tallima sadamara saa-
bunud Nõuogude laava ei saanud välja laadida,
vnuu Eesti arvate Nõuogude majandusorganisat-
sioonide tsentrosjusi ja Dobrofloti teemistuses seis-
vad tööline areteeriti.²⁾ Nimelt reuditi 1920-1922. a.
reudile Tallimas rida aitu, baravve ja elevastor.
seal töötavad tööline löid transporttöölite ühingu.
vnuu Eesti vedaulus ei pooldanud asjade sellist
arengut; siis suliti 20. märtil 1924. a. ühing ette-
võimust, et viimane olewat arturnud III Gubernatsionaa-
li alusele ja ilinunud EV-P-ga.³⁾ Pärast Eesti tööralva-

1) "Rahva Hääl", nr. 52 (4324), 2. märtil 1954.

2) "Päevaleht", nr. 218, 15. aug. 1925

3) ORVA, f-957, min-1, sü-314, lilled 8, 9

Eesti tööstusringkondade huvides oli Eesti vabariik-
valitus sunnitud tegema teatud järeleandmisi,
vaid hoides sejuures oma sammudele andmaks
välismaalvi poliitilist varjumist, poliitilise lähene-
mise ilmut. Separats ei vaarunud Nõuoguude Liidu
poelt Eesti paber-, tekstiili- ja nahatööstusele 1925.a
ahtud tellimistega vaubanduslepingu sõlmimist.

1926.a. toimunud läbiräärimised a/s "Dvigateli"
ja Nõuoguude Liidu Fedorovissariaadi vahel
50000 vaubavaaguni ehitamise arjus, millele tel-
limine olus kulud tähta 10 aasta jooksul. Tellimise
finantsseerimise arjus pidas a/s "Dvigateli"
juhatus läbiräärimisi välismaa kapitalistidega,
eriti Ameerika Ühendriikide finantsgruppidega.
Vabariiku Eesti New-Yorki konsul kirjutas välis-
ministritele 16. juulist 1926.a. teatatakse, et Ameerika
Ühendriikide kompanii "American Car ja
Foundry Co" esindajad aruult siis nõustuvad
"Dvigateli" finantsseerimisega, kui Ühendriikide
valitus on Nõuoguude Liitu tunnustanud. Washingtonis
koosist olvad aga teatavad, et Ameerika Ühend-
riigid praeguse seisusorra juures Nõuoguude Liitu
tunnustada ei saa.²⁾ Ameerika Ühendriikide
finantsgrupid eitavad plaani, mille järgi laenu
tagasisaamist pidi riudustama vabariiku Eesti
valitus. Nad soovivad Eesti raudteed riigist

1) O.R.V.A, f-73, min-4, sü-308, lht-15

2) sama, sü-301, lht-46

eraldada ja arutada eriline artriastelt „Raudteed
Eestis“, mis võiks osa artriastid ära müüa kaatavale
Ameerika finantsgrupile ja oma juhatusse võtta
selle grupi esindajad. Sellega oleks loodud arutus,
mis võiks vastutust vanda ja lepinguid sõlmida,
ilma et valitsus seda teha karitsaks. Sellist või-
malust soovitatavse üldse edaspidi laenude kege-
mise puhul silmas pidada. Viisuguse finantseri-
mise plaani juures ei võivat vedandur Eesti poliit-
tilises ja majanduslikus mõttes sugugi vaimata-
da, vaid ka ihelduvad tugewamini Ameerika Ühend-
riigidega.“ Nähtavasti oli isegi vedandur Eesti va-
libus seerand teisel arvamusel, sest läbiräärimisi-
sed lõppedi tulemuseta.

Nõuogude liiduga majandusliku suhtlemise
võimuses võib vedandur Eesti tööstus-vaubau-
dusringvõudades vkapitalismi ajutise stabilisat-
siooni osakid selgesti täheldada vake suuna
olemasole. On huvitav märvida, et Eesti-Nõu-
gude liidu vaubandusvoja üldvõesolek võllis
30. sept. 1926. a. vastu resolutsiooni, kus rõhuta-
kavse, et vedandur Eesti suur-tööstus on keervi-
nud vme kuu varustamisega ja võib va väesoleval
ajal ilma suuremate vkapitalimallutusteta märva
suurendada saaduste valmistamist väljaveoks NSV
Liitu. Üldvõesolek nõuab vaubalepingu sõlmimist

1) ORN A, f-73, nim-1, sü-301, lllk-122

2) samas, nim-983, lllk-122

Nõuogude liiduga, et viindlustada kahtsamatele tööstuskaududele iga-aastaselt väljaveso miinimumi Nõuogude Liitu, kusjuures leping peab sisaldama ka kolliroovetsiooni, mis võige paremini aitaks vaasa raudteevõrgu areenimise mõlma maad vahel."

Samal ajal tuli vedauliku Eesti tööstus-vaubandusnõuogudades ilmusid kahe suund, mis talitis äärmusele püüata Nõuogude Liidu raudteevõrgu tegevust Eestis, erijoonel aga võvaldada vilja sissevedu. 1925. a. moodustas Nõuogude Liidu väljaveso vedauliku Eesti kehtivi 59% ning naftasaadused - petroolium, bentiin jne. 23%. Saatkandina kehtivi välisriikidele müüs Nõuogude Liit vedaulikule Eestile vilja ja jalvataamata vujut ja väivetes reguutes, mis võvaldas suur-äril (Rotermaan ja Puhk) valitakalitse, võivaldas raudteevõrgu jalvataamata jalvataamata ja produkti edavamaarvumist. ²⁾ Ei ole julus, et Nõuogude Liidule majandusliku lähemise ühuvimuvamaarv vaevaseis vujutus J. Puhk, vellel Nõuogude Liidu võistlus jalvataamata kavistas kaalaval määrat liudade ülesvõimimist ja maksimaalse varami saamist. J. Puhk oli Raudteevõrgu-tööstusvoja juhatare esimes ja ühtlari Ameriva - Läti - Eesti Raudteevõrgu erindaja Eestis. Ettevõttes valitsurule 17. nov. 1926. a. seltsas

1) OR V.A, f-73, nim-1, sü-983, lht-123

2) "Eelari", nr. 41, 19. vabn. 1925. a.

Y. Puhv., et Nõuogude Liidu vabanduslik tegevus Eestis olval, "võrdelau mitte üksnes Eesti majanduslikule, vaid ka poliitilisele iseseisvusele." "Samas märgib Y. Puhv.: "Valitsusel tuleb astuda samme, et Nõuogude Liit Eesti piimal oma laadest ei vauplevs ja neid ei arutav, kolliivlaarimist ja speditatsiooni ei toimeta. Mille on vorditav majanduslik-politilise iseseisvuse osas lasta tegetse-da oma piimal võrast riigi (s.t. Nõuogude Liitu- & H.), velle majanduslikud huvid võivad põhjust au-da poliitiliseks vallutuseks." ²⁾ Vabandus-Tees-tusnimekirja R. Kornel märvis, et "majanduslik sel-litamine võib hädaohklikeks saada meie riiklike iseseisvusele." ³⁾ Ka Vabandus-Teestusvoja poolt vastu- võetud resolutsioon rõhulab, et Nõuogude Liidu vab- anduslik tegevus vordavus Eestis olval vastutlus Eesti suur- ja reservvaupmeeste huvidega, sest Nõuo- gude Liit on vordavus Eestis arutavd oma vau- pade laad, millest vaupu ei müüda mitte ei- mullt "en gros", vaid toimetatavse ka reservvau- anduslike operatsioonide. Tallimas olval vordavd arutavd oma beusiinipaagi ja müüval soovi- jale beusiini ka väikesel viiril." ⁴⁾ Nõuogude Liidu naftasaaduste impork Balti riikidesse olvntas eriti Englise õlikusti "Shell" huvied,

1) O.R.N.A., f. 73, nim-1, sü-983, lht-183

2) Samas, f. 990, nim-1, sü-79, lht-22

3) Samas

4) "Vabandus-Teestusvoja Teataja", 1927, lk 266

valle mõju ringvõrude ruulusid ja Balti riigid.

Rahva suuna olemasoleva Eesti koostus- ja raudteed- ning raudteede loendab, et raudteede sulgemises nõu- roogu liiduga raudteede arendamise viisid ei märgitud tähtsaks osa mitte ainult raudteede, vaid ka raudteede viimistamise viisid üle või liide raudteede rühmale.

J. Puhvi rõhutas oma nõu-roogu liidu vastu suunatud arvustades sõnavõttes ja artiklites eri- ti raudteede Eesti- Läti kollektiivis poliitilist talitust. Ühenduses Eesti- Läti poliitilise liidu sõl- misinga 1923. a. oli otsustatud kollektiivis raud- teede ja Eesti- Läti majanduslik liit, mille siuks pidi olema "ühine tegevamine raudteede liide suhtes." "Jaanuaris 1927. a. kirjutati Riias alla Eesti- Läti kollektiivis lepingule ja sama aasta aprillis ratifitseeriti see Eesti Riigivõrgus.¹⁾ Leping nägi ette mitte ainult kolle- püride vastamise mõlemal riigil vahel, vaid ka käielise kollektiivis, raudteetarifide, emissiooni- ja krediitpoliitika ühtlustamise. Nõue aasta jooksul peale ühise kollektiivis väljatöötamist tuli ühtlustada mõlemal riigil roogu majandussaadus- andlus. Riia Raudteede Seltsi koosolekul 1927. a. algul otsustati J. Puhvi ettepanemisel võtta vastu juunis 1927. a. Läti, Eesti ja Eesti raudteede-koos-

1) Päevaleht, nr. 246, 10. sept. 1927. a.

2) Olanço, nr. 125

kuuringrondade nõupidamine rüsimuse arutamiseks, viidas Balti riivide „hurgude vallutamist“ Nõwogude Liidu pealt ära heida.“ Sama aja, kui jätki arusa selle probleemi lahendamisele, võttis sündmuste väär mainitud ringrondadele hoopis soovimatu pöörde.

2. juunil 1927 a. kirjutas Läti sotsiaaldemokraatlik valitus alla raudteelingu Nõwogude Liiduga. Selle sõlmimine oli ühendus Unglismaa ja Sarsamaa vahelise võitlusega poliitilis-majandusliku ülevõime pärast Balti riivides. Sarsa imperialism mitte üksnes ei säilitanud oma sojaleet mõju ras Läti tööstus harudes (metalli-, maha-, tekstiili- ja tööstus), vaid seadis 1926. aastaks jõeude erivahale keirte välisriivide seas osavõtu alal vedandina Läti austria kapitalist. Majanduslikust tugevusest Nõwogude Liidule olid hurgude püüdumise kõõtu ja oma varumite säilitamise eesmärgil sel ajal huvitatud just sarsa kapitalile vooluvad Läti tööstus harud. Läti-Nõwogude Liidu raudteelingu sõlmimine toimus ajal, mil valtis majanduslik ping Sarsamaa ja NSD Liidu vahel, ning rohe pärast seda, kui Unglismaa vahetas diplomaatilis ja raudteeliku raud sülle Nõwogude Liiduga.²⁾ Leping ratifitseeriti seisnis pärast ägedat võitlust valavuse

1) „Päevaleht“, nr. 85, 27. märts 1927 a.
 2) Царогышевни, срр. 81-82

ja ühe osa linnavõimude parteide vastu sotsiaal-
demokraatide ja väheusultuste blovi napi häälte-
enamusega. Raubaleping nõustas suurendama ja
Läti importi Norwagude liidust, mis olustas mõ-
ningale Lääne-Euroopa riivide huvi, vust verti
Lätise saame vaupu. Sepärad piindis Lond-
ni City ja mõningate Berliini paavade esindajad
igati Norwagude liidu ja voodauliku Läti vaha-
hisi läbiräärimisi ratvestada.

Ja Inglismaa vapidalist ja diplomaatiast sel-
lud voodaulik Eesti valitus piindis selle sõlmi-
mist karistada ja surja ajada, vaantades sel-
lud eriti Eesti-Läti kollimisoni vüsimust. Eesti
voodaulik ajavirjandus alustas ägedat vaupaa-
niat Läti välispolitika vastu, kulltas Lätili
meeldi leua "liitlase nõukusi". "Postimes" dula-
reeris, et "see päev, mil Läti-Dume vaubaleping
liab Läti rahvavõimude poelt viimistamist, on
ühtlasi ja Eesti-Läti kollimisoni lepingu tü-
hutamise päevaks".^{1) 2)} J. Puhur erines ajavirjan-
dus seltsusega, et Läti on Eesti-Läti majau-
durfrondi lõhviminega ignoreerinud Eesti kui oma
politilise liitlase õigusi. Majandusorganisatsioonid
nide ühise nime oleval autud momentid eriti
kähkis, vuna pävarooral oleval Balti riivide
majandusliku üldsuuna määramine.³⁾

1) Maavõim, vj. 52

2) "Postimes", nr. 235, 31. aug. 1927. a.

3) "Rahva sõna", nr. 79, 4. juuni 1927. a.

Nõuogude Liidu - Läti raudteedepiingus
olid ette nähtud tollialandused teatavale Nõu-
ogude raudteele Läti minimaaltollidest. Eesti-
Läti tollipiiri raskemise voral olus need soo-
dustatud raudteed Läti raudte ilma mingi kavis-
tusega pääsund ra Estise. Arjastuse selline ru-
juumise oli täielikus vastolus raudteetava
Eesti - Läti tollimisei mõttega. Eesti raudteest
pahaudas lisaks mille veel arjastu, et Läti
sei raudteetust Nõuogude Liiduga jätma
kranidist suuri rannuid. Lätlane seeritaid
raudteele Estile olurora lahendamise sõl-
mida Nõuogude Liiduga samangune leping.

Eesti - Nõuogude Liidu Raudteedepiing
ümber gruperumid äriingromas eitaid vi
3. sept. 1927. a. raudteele valitusele märgu-
virja, milles nõuti raudteepiingu sõlmimist Nõu-
ogude Liiduga sellus, et viidustada Eesti töö-
hussaadustele turgu Nõuogude Liidus, jätule
seada endine side Leningradi turuga koidu-
einde mingi alal, stabiliserida viidlas suu-
muse kranidist ju.²⁾ Sellele järgnes rohe vastu-
loov. Raudteedepiingust, velle märguvirja
raudteedepiingust ministritele 30. sept. 1927. a. õel-
dorse, et mingi paljud Eesti suurvaupeelud
reisavad Nõuogude Liiduga äriühenduses ja

1) Elango, lk. 107

2) O.R.A. 4-73, min-1, sü-983, lkt-64

ja kinnivad sellel viisil rahuldavalt, si saavad
õiguse pidada olusorda, mis võib Eesti poliitilistelt ja majanduslikult vorditavaks saada.
Eesti vabariik avales vabaks Nõunaguude
süü eestit vürdla paasi järgi majanduslikult
võlitud, kuid ta si määratleb "majandus-
liku vallutuse" oma suhtes Inglismaa ja
Saksamaaga, viigi viimaste sissevõtu Eesti
maadest vähemalt $\frac{2}{3}$ kuni vabariiksesse, si
siõnne vabariik Eesti majanduse üldisest
eriplaanimisest välisriikide poole. Sestastir-
ve vabariik majandussuhte arendamise pulul
Nõunaguude süüdega keevati aga demagoogi-
selt hädaldama "majanduslikust ja poliitili-
selt hädaldust."

Eesti vabariik valitus veldus va 1924. a.
sõnimeest vabariikset Nõunaguude Süüde.
Vabariik - tööstusminister andis vabariikse
ajalikele "sõbraliku me" ilde mille puu-
dub seda vürimust ning vartavad mater-
jalid maati veldi alla.

Eesti - Läti kollektiooni vürimust jätkusid
läbi vürimise, vuri lõpus II Balti riikide ma-
jandusvõrreleil 1929. a. selgus, et vürimise + ke-
vide liigre erinevuse tõttu süüsi aja si saa.
Imperialistid ja meele abilid si õnne ümde

kuu Balti riivide majandusliku ühisriigi
Nõuogu eide vastu, mille põhjuseks olid
imperialistlike riivide omavalitsused vastusena
Baltikumis, rahaline raskendamine riivide oma-
valitsused vastusena, nende osaline huvi vabelda
Nõuogu eidega ning töölisklassi juhtimisel
koos võigi demokraatiline jõudude võitlus
majanduslike suhte arendamise eest Nõuogu eide
eidega.

1927. a. alates hakkas va Eesti töölisklass
E.V. juhtimisel üha energilisemalt nõudma sob-
ralise majanduslike ja poliitiliste suhte loo-
mist Nõuogu eidega. Ei nõudnud tööliste
võrdsust, kus seda nõudmist peetakse eritatud.
Kaubalpingu riivide sõlmimist Nõuogu eidega
nõudsid kivistitööline Warva töölise ühise-
olekul 23. det. 1928. a. "Pahempoolne töölisajalohk
"Edasi" kirjutas: "... töölised saavad teada, kui
Nõuogu eide eide kallimisi tuleb. Kuid need tel-
limused tulevad siis, kui korrapärane majandus-
like läbirääkimine luuakse, kui Nõuogu eide eide
vaatamisel poliitilisest lahti ütleb. Majandus-
like eide loomine mis suure naabriga aitaks
mei võimevat hõõruda edendada ja annaks va
põllumajandusele me tõejaan" ²⁾.

Laiale rahvahulvade nõudmise tõttu ja ar.

1) "Rahva Mõel", nr. 52 (4324), 2. märts 1927. a.

2) "Edasi", nr. 1, 5. jaan. 1929. a.

vestades lähenevad riigivõrgu valimisi, otsustas
võrdainis valitus 1929. a. arusaade Nõuvalitsuse lii-
duga raudteelise sõlmimisele. Ka oli selleks ajaks
Yuglaie konservatiivse valituse vabariigi organisati-
oni interventsiooni Nõuvalitsuse liidu vastu läbi-
rõõmud ja uus liberaalne valitus oli rahva-
suurel suunitud arusaade Nõuvalitsuse liiduga suhte
parandamiseks. Valitsemata julgustas see asjatu
võrdainis Eesti valitust oma suhteid Nõuvalitsuse
liiduga reguleerima. Pealegi mõistis Eesti võrd-
lus, et raudteelise sõlmimise Nõuvalitsuse liiduga parau-
dab kaudvalt Eesti rahvamajanduse rasvet ole-
vorda.

Vaatamata sellele ei lõpetanud võrdainis Eesti
valituse riigivõrgu sõlmimisel Nõu-
valitsuse liiduga Eesti rahvamajanduse huvidest,
vaid püüdnud selle saavutamiseks rahuldada soovitud
oma võitmeid rahva. Nõuvalitsuse liiduga ma-
janduslike võitumiste korraldamise komisjoni
resolutsioon Raudteelise sõlmimise komisjonis
15. aug. 1928. a. rõhutati mõtet, et raudteelise
sõlmimise just selleks, et vabaneb raud-
teelise võitumiste, mille allpool suurendavad raud-
teelise võitumiste ilma igasuguse reservatsio-
nita. Solidaarsustest tuleb hoiduda."

See komisjon moodustati 15. märtsil 1928. a.

1) OR R.A, f. 73, muu-1, sü-1194, lkt-110

vedantivi Eesti välisministri Mlynarovi. 1) Ko-
 misjoni ülesandeks oli välja selgitada ja tä-
 hemalt vaadata võivi võimalusi, mis aitavad
 majanduslike sidemid varemasti riigi vahel
 elustada ja riigile suurel määral rajada. 2)

Ettevõttevõime ja vahelise sõlmimise
 alustati H. mail 1929. a. ja 4. mail 1929. a. kirjuti-
 tati lepingule alla. 3) Leping oli välja töötatud
 Eesti vana alusel ja viis kindlalt 1927. a.
 sõlmitud NSV Liidu - Eesti vahelisele, mis
 andis Nõuogu Liidule vabalevalikuid tal-
 liseid tooteid vms tema vahelise käsitöö
 vabatahtliku tollimaksust. Eesti koostule oli
 viidatud iga-aastane eksport viidatud suu-
 mes. Nõuogu Liidu - Eesti vahelisele alu-
 seks oli kavaldatud suures osas põhimõte 4)
 mille järgi lepinguosaliste vahelise vahel ei
 allunud võrguvalde tollimääradele vms liite
 suures osas riigile vastavaid vahel. Le-
 ping võrdas transiidivõime, millises
 suures vedantivi Eesti suures, mis õigus, mis
 Nõuogu Liidu poolt oli antud vahel-
 dalele riigile. Samuti võrdas leping
 Nõuogu Liidu vahelisele operatsioo-
 nide määratamise viiside, millises suures

1) ORVA, 4-957, nim-13, sü-27, lkt-29
 2) samas, sü-44, lkt-4
 3) samas, nim-5, sü-571, lkt-2
 4) samas,

seadustlin. alus ning määras viindlars tema
 vossesin suurus ja asukoht. Vaid lping ei
 määratud viindlars nõuagude liidu tellimisi
 redandine Eesti kōostunde, vaid rōngiti ainult
 välisvõrandaus taravaalustamist, mille jär-
 gi ühe lpinguosalise väljavedu kerritsoainule
 ei tohi ületada reall rissvedu üle 20%." Le-
 pingu vestus määrati 3 aastale 5 aasta asemel,
 mida soovitas nõuagude delegatsioon.²⁾

Leping pirdus sisuliselt seise oluorras fir-
 seriminge ja erilist raudvõrandaus lõnuu pä-
 rast selle sõlmimist polnud mōrgata. 19. dett.
 1929. a. koimus Eesti-USA liidu raudvõrandausvoja
 aastavõrandaus, kus voja areerimel R. Penning
 erines rōngadiga lpingu kōhtreus vōhla.
 siin oli ka sumitud avameelset kumistams,
 et "lpingu majanduslin. osa oli nõv."³⁾ Hoali-
 make lpingu sisulisest pirdamist omarama
 sõlmimise fart autus oluorras rōngi posi-
 tiivse kōhenduse. Leping andis aluse ja võima-
 luse nõuagude liidu ja redandine Eesti va-
 helise majandusline suhte elustamisest ning
 määras ühtlasi nende poliitilise suhte kōhta-
 vat paranemist.

Võrandaus 1929. a. -ga. võib redandine Eesti val-
 jäves nõuagude liidu järgnevat aastail mōr-

1) ORVA, f. 73, min. 1, s. 1194, l. 10

2) Edlango, l. III

3) ORVA, f. 957, min. 1, s. 548, l. 23

viida teatud tõus, kuid juba 1932. a. langas väljaveo kasv madalamale kui varem. Kui võrrelda vedauliku Eesti vabandusliive siinseid kriteeriumidega, siis Nõrveguude liidu osakäitlus vedauliku Eesti välisvabanduses langas pidvalt. Kui Nõrveguude riigi osa vedauliku Eesti välisvabanduses moodustas vmi 25% 1920. udale aastale algul, siis 1920. udale aastale lõpul langas ka kumulvalt alla 10%. Nõrveguude liid langas sel perioodil simeestl võtadelt üheksandale rahale." Kui 1929. a. vedas vedauliku Eesti Nõrveguude liitu vaupeu 2,4%, siis 1933. a. oli vartav arv 1,9% vaupeu vedauliku Eesti väljaveest. Üheks väljaveo vähenemise põhjus oli va arjale, et vedauliku Eesti üheks kähtsavaars väljaveoartivliins Nõrveguude liitu oli paber, paberisaadused, kuid sellus ajars oli viimane loomad sel alal oma suurtööstuse.

Va vedauliku Eesti sissevõtu Nõrveguude liidest näitab 1930-1931. a. teatavat tõusu, kuid alates 1932. a. langas see kumulvalt madalamale. Samavõtt pilti parub Nõrveguude liidu transiidi arug läbi Eesti.³⁾

Seega si teomad Eesti-Nõrveguude liidu vaupeu liing nimgil olulist muudatust nende vaupeu riigi majandusliive suhtesse. Vedauliku Eesti

1) Eesti-Nõrveguude liidu vaupeu liiva Majandus-Bülletään, nr. 1, 1934, nr. 64

2) samas, nr. 63

3) Majanduslehted, nr. 34, 1935, nr. 602

majanduslik isoleerimine Nõrrogule liidust järg-
neil aastail tugunes selgi, mis vastas käiesti
Eesti rahaline niivõrdade reaktiivisoonilise osa
kaotustele.

2. Rahaline Eesti välispoliitilised suhted
Nõrrogule liiduga kapitalismi ajuti-
se, abarindla stabilisatsiooni aastail.

Kapitalismi ajuti, abarindla stabilisatsiooni
aastail ilmusid rahaline Eesti välispoliitika, med
nähtused. Esivõtt peab siin märkima Eesti rahali-
ne püüde selgi järjevõrdlusega vastavõrdlata
oma välispoliitikat esmajoonel Inglismaa poliiti-
vaga, mis on tihedalt seotud rahvusvahelises elu
koosmööda muutustega. Esmajärjevõrd peab
siin märkima niivõrd korraldusi savsanna
võrdmises.

1924. a. võeti vastu m. Dawes'i plaan, mis nä-
gi ette savsanna sõjalise ja tööstusliku po-
tentsiaali kaastamise. Sellega kühtikali Ser-
saileri' i lepinguga reaktiivisoonilisele
savsanna sõjalise ja rahvamajanduse
üle ning liividele võitnud maade sparat-
sioonivõrdmises, mis siiani jultikal võrdal oli ol-
nud Prantsusmaa. Siinane jultis osa voutrolli
allal arendus niivõrd ameerika - inglise kapitali
voutrolliga. Sellega anti lugu hoop Prantsuse dip-

lomaatilistele plaanidele Prantsuse hegemonia viindlamineks Euroopas.

Dawesi plaani peale püstitatud esuärve arendamis poliitiline edasi 1925. a. oktoobris sõlmitud Locarno rahupepped. Locarno anti viindlad tagalised sellele, et Saksamaa ei suuna oma agressiooni läände. Vast sellele veldurid inglise-ameerika imperialistid, kes farditiid Locarno rahupepsi jultiaid, andmad tagalid Saksaa idamaabidele - Poolale ja Tšehhoslovakkiale. See lähendas farditiid agressiooni suunamist itta, lõpp-lükemurua NSV liidu vastu.

Prantsusmaa taotles Locarno rahupepsil mille aiult oma piiride garantiid Saksamaaga, vaid va seda, et suurriigid, eriti Inglismaa ja Itaalia, garanteerisid Poola, Tšehhoslovakkia ja teiste Prantsusmaa liitlaste piire. Inglismaa valegeoriline veldumine sellist garantiit mõrges kas kunduvalt Prantsusmaa mõju kenu liitlastes ja üldse Prantsuse välispoliitilist olusorle. Ta vaatas Euroopas jultpositiivisemi.

Pärast Locarno nõupidamisi hakkas Poola diplomaatia Prantsusmaa aremul otsema teelust Inglismaalt. Uus Poola valitsus teatas 1925. a. novembris oma deklaratsioonis avalinult Poola valituse unust, Inglismaa orientatsioonist.

Ühendused nende arjastudega püüdis va este vedandiv valituse oma reuist prantsuse-orientat-

riisunud välispoliitikat veevõlakada esma-
 jooksu Hugiismaa poliitika. 1925. a. algul sõi-
 lis Tallinnasse Hugiise nõuandja Williamson, kes
 inspekteeris Eesti finantsolukorda ja samadeq-
 selt pidas läbirääkimisi Eesti saartel Hugiise
 mere-sõjelaadide ehitamise viisimises. "Ja juba
 sama aasta kevadel teatavad vedaalivõrd aja-
 lehed lahkusid Prantsuse-Poola orientat-
 sioonilise välisministri R. R. Pusta ja riigivõga-
 ühisvõtte riikude vahel.²⁾ Pärast Locarno ror-
 vulepele sõlmimist ei tunnustanud vedaalivõrd
 Eesti valides end solidaarsus oma seime vä-
 lisministri poliitika. seetõttu saadeti Genfi
 Rahvalehede istungjärgule 1925. a. septembris
 eridilegatsioon A. Rei juhatusel, kuma välismi-
 nister Pusta sõitis ainult enne istungjärku tai-
 nuvale Balti riikide soovidele ja pidi see-
 järelle oma ametist lahkuma. Genfi kongressi
 jões esitas Pusta lahkusispahe, mille
 riigivõga 5. okt. vastu võttis.³⁾

R. R. Pusta lahkusine välisministri vohalt
 oli seer va Nõuogude Liidu ja vedaalivõrd
 Eesti suhte viisimise. Pusta avalivult nõu-
 roqudwartane poliitika kavistas majanduslike
 suhte arendamist NSV Liiduga. Mees vedaalivõrd
 Eesti välisministriks vutsuti vedaalivõrd Eesti se-

1) Soat, sfp. 117

2) Elango, lv. 157

3) Soat, lv. 158

nime saadik, Moskvas Ado Biru, kes viil üna
vaasti (uue valituse ametise ratsumisel 15. det.
1925. a. arendati Washingtoni saadiku Ants Pii-
buga.

Muidugi ei tähenda see välisministrite
valikus redailiva Eesti nõuoguudvartase välispo-
liitiva põhilist muutumist. Seda viimatas üna
avameelset va redailiv ajavirjandus. Väiters
virjulas ürs juhtivaid redailivne ajalehti, "Raja"
scl pekul, et mingi kuuie välispoliitiva vuisse,
mida redailiv. Eesti algusest peale ajand, pole
üldse võimaliv. "Vui aga siirvi keravad lahvu-
mised levivad, siis võivad need pituda vas
üvriutes või kertes vas välispoliitilises võtles,
mis ervalt muidugi välispoliitivat juhtivat isi-
vust oleuvad."

Ühaegselt rahuga tõumata savsanaad
nõuoguudvartasesse bleervi välti uue sõja õku-
tajate postt ette va rida abinõuid kerte
siiride vasaratõmbamisest oma sõiduvette. Se-
da marveriti patriistilise arutlustega, lo-
carus vaimu vaharmastavat iseloomust. Lo-
carus vorvulepke eruvijul püüti Euroopas or-
ganisierida vöiv võimalivne bleerve, nagu "Balti-
maade Locarus", "Balvani Locarus", "Põljä Lo-
carus" jne.

1) "Raja", nr 230, 19. sept. 1925. a.

Nu. „Baltimaade Locarno“ viijutas endast
Poola ja Balti riivide liitu, millest pidid osa võt-
ma Poola, Eesti, Leedu, Läti ja Soome. Siisulult ei
kähendunud see niidagi muud, kui endise Balti
liidu ideed edasiarendamist, kuid niid erines sel-
le peamise inimestaja ja organiseerijama Unglise
diplomaatia. Toetudes Unglismaale, kavvas Poola
diplomaatia esotsas Nõwogude. Liidu ägeda
vastase ja Unglise orientatsioon kulis pooldaja
Pildusviiga roostama Poola-Balti blovi projekt.

Ulkõid selle blovi loomiseks lehti intensiiv-
selt ja pivaajalult. Eriti agaralt löötand sel-
les suunas viindralstaabid, kes arutasid blovi
loomise viisimust oma esindajate erinõupidami-
sel, mis toimus Jarsavis 1925. a. detsembris. Sellest
võttid osa peale Balti riivide ja Poola viindral-
staabide esindajate va Rumeenia viindralstaa-
bi esindajad. Eesti Moskva saadik J. Birn, pal-
jastades hiljem Poola ja Baltimaade diplomaa-
tide nõwogudwastaseid plaane, viijutas sel-
lest nõupidamisest oma viijas „H2vestijale“ 31. juu-
lil 1926. a. „Eesti viindralstaap muudis oma tege-
vuse niivõrd salajasuvs, et ta isegi nulli,
kolleegidele välisministrite, ei teatanud sellel
nõupidamisel arutamisele tulevatel viisimustel,
õeldes, et arutatakse ainult tähtsuseluid telmi-
lise viisimise. Alles hiljem sain teada selle
nõupidamise loelise esmäärgi. Ma püüdisin väi-

delda viudraalstaabi sellise leguurega, vuid see ei õnnestunud, vuna tal oli Pübu-kooliste isivurle ning NSV Liidu vastu ühtse riide loomist hundert välisriivide suur toetus."

A. Biv, kes oli üheks vanevaks saadivuks Mosvas (juulist 1922.a. vuni 18. juunini 1926.a.) võitles pidevalt suhete normaliseerimise est Võuogude Liiduga. Oma võnes riigivõgu voos-olekul 10. nov. 1925. a. ütles ta, et "... meie valvas ei lase end kaha tööriistaks velligi kaise vões. Vahuvõras ida naabriga tuleb sõlmida rida lepinguid ja vovuleppid ja arendada vahuvordi heausaberlivos sihis." ²⁾ Vuid kama sönu viimilias va ajalikk "H2vestija", kus öeldi: "Ollis sõbralike suhete pooldaja Eesti-Võuogude Liidu vahel, pühendas ta vögu oma tegevuse Mosvas sellele, et arendada ja lugendada vahe maa vahelisi poliitilisi ja majanduslik-ve suhteid." ³⁾

Bivi selline tegevus ei meeldinud vödan- lilele ringvõudadele ja nad lavastanis 1927. a. prokessi, mis kavitas suurt võnu laiades rah- vahuvõades. Selle prokessi enmürgins eli vör- valdada Biv. saadivut vohalt Mosvas, mis va käielivult õnnestus ja ellenväänduga, et A. Biv jätkis vabandamata põljuslil välisministri ja

1) Временная комиссия СССР, сопункт. правительство, т. III (1925-1934 гг.), Москва 1945, с. 70
2) "Рада", 18. дкл. 1925. а.
3) "H2vestija", 28. ovj. 1925. а.

ja riigivõimega ametlikud väänd-kemistuse ajas
 "allimane sõda - meiega täituda vabastati
 ka saadiku vahalt." See näitas veelord kesti
 vönduse keravalt saadiku suhtumist suhe-
 le normaliseerimise nõuogude liiduga, vna
 see oli vahetus nende nõuogudevastaste blok-
 vide vovruksimine plaaniduga.

Nõuogude diplomaatia pidas edukat
 lust imperialistide vastu lusa nõu-
 ogudevastase ühisime, vavatas aktiivselt
 ära vaheluid imperialistide ja nõude
 üvide lusi majanduslike sidumete arendami-
 sus nõuogude liiduga. Suurtes edusammu-
 dus selles suunas olid nõuogude liidu-sar-
 sanna vahelingu sõlmimine 12. okt. 1925. a.
 ja nõuogude-sarsa niidvalalekungi lpin-
 gule allavirikamine Berliinis 24. apr. 1926. a.
 Need lpingud andsid tõelise hoobi inglise-
 ameerika imperialistide plaanidele, ves lootsid
 lilitada sarsanna nõuogudevastasesse
 blokki.

"Balti Locarno" nõuogudevastastele plaan-
 nidele saadi nõuogude vahetus vastu rahu
 ja sõbralise suhte poliitika. 1926. a. märtsi
 lõpul lgi nõuogude liit Poolale ja Balti ri-
 vidade abepaevu sõlmida NSV liiduga mitte-

1) "Päevaleht", 28. okt. 1927. a. m?

vallaltungi ja vastastivuse neutraliteedi lepingud." See lepinguprojekt näigi ette:

- 1) sõlmida leping praeguste piiride pütmise vahelise vahel;
- 2) sõlmida julgeoleuleping;
- 3) sõlmida erapooltuse leping;
- 4) võtta leppida, et ürvvi lepinguosaline ei ühine teise lepinguosalisega vaenluse vahel võrras oleva riigi või riivide liiduga.²⁾ See ettepanev. oli leitud suusõnaliselt saadivude vahel.

Imperialistid, erijoonis inglise rouserva- liivid lepid võiv, et nende lepingute sõlmimist kavistada.

Redandivuse Eesti kolleegise välisministri A. Piibu, kes endise Washingtoni saadivuna oma kileidaid sidumeid ameeriva-inglise imperialistidega, suhtumist Nõuogude liide ettepanevute peajes- kes A. Biru oma avalivus kirjjas „Tzvertja koiute- sele 31. juulil 1926. a.;" Vri 1926. a. nime raudu teqi rousvete ettepanevu ja vri ma sellest telegra- feerisii ministriinui, siis juba august peale ministriinui ei omistand sellele värimusele sajalivuse kähksust ja suhtus kemasse vuridege- livu hooldunge, kelles nulle mõne aja järgi ettepanevu saata see telegramm... arhiivis jaors.

1) ORVA, f-957, nim-12, sü-807, lkt-13

2) saamas, nim-1, sü-439, lkt-9

Sellele ma vastasin kirjaga, milles täheksasin, et ma ei vii paluu NSVD-u poolt tehtud ettepanemise suhtuda käie tõsiduse ja tähelepanuga, millesid va olusid isirliivud mõttes, mait- sed või sümpaalsid.

Edaspidine näitas, et minu vastused õigestuse, vana või Piibu ja kuu mõtteväärtuste püü- ded olid suunatud mitte lepingu sõlmimiseks või selles teede otsimiseks, vaid selle aja ar- hiivi andmiseks.

Nüüdseks vee mille on teada, teegi Piip seda sellepärast, et ka sel ajal pidas vullissideta- guseid läbirääkimisi teiste riivide ja Poolaga, mille võige tulemusena toimus Poola välis- ministeriumi Gdanskavoua juhataja Janinovski kuuend reis. Selle reisi ajal Janinovski teegi Eesti huvatustiva ettepanemise sõlmida NSV Liidu vastu ühise riide moodustamise es- märgil liid, milles Poola oma armega aruvs domineerival kohal ja erinevs Balti riivide garantii osas.

Janinovski loolis, et Eesti, Läti ja Soome voodineerivad oma välispoliitiva Poolaga ja on Poola suhtes heatahtlivilult erapoo- lised Poola-NSV-sõprade liidu korvupõve puhul. Sa erinev va vastava ettepanemuga, teatades

1) Внесение предложения СССР, Л. Э. III 1970

Poola valituse nimel, et Poola võib "vaidsta
 neid riive nende soovupõlve puhul NSV Liidu-
 ga." Eesti Moskva saadiku A. Birvi teatel kin-
 nati Moskvas seda ettepanekut vni Poola pro-
 kuraadi parvumist neudle maadde ja vni
 varuväivru Nõuogude Liidu ettepanekutele.

Koolimata sellest, et Nõuogude diplomaa-
 tia pöördus liidu, Läti, Eesti ja Soome valitrus-
 le poolle ettepanemuga sõlmida igavõega neist
 eraldi mittetallalekungi- ja neutraliteetileping,
 soovitas Poola diplomaatia viijutada alla
 ürs üldine garantiileping ühelt poolt Nõuogu-
 de Liidu ja liinelt poolt Poola, Soome, Eesti ja
 Läti vahel, varjuures läbiräärimised pidid
 sauneli loimuna ühiselt, nn. "ümurguse lausa-
 laga".²⁾ See tähendas, ratsel areudada mit-
 tervallalekungiileping liiduga Balti riivide ja
 Poola vahel, viimanga esotsas.

Hugline Poola diplomaatia töö vaudis vilja.
 5. mail leppisid Läti, Eesti ja Soome soovru
 ühine kevsti sulles mittetallalekungiilepingu
 sõlmimise arjus Nõuogude Liiduga.³⁾ Samal
 päeval saatis nad Nõuogude Liidule si-
 sult analoogilised memorandumid, mis sisaldasid
 rea viimasele vastuvõtmakuid nõudmisi. Väiters
 nõuti memorandumis, mille saatis vedauliru Eesti

1) ORVA, f-31, nim-4, sü-300, lkt-13

2) Elango, lk. 162

3) ORVA, f-957, nim-1, sü-420, lkt-223

valitsus, et nõuetsoon ei või rünnata Eesti
 vii Rahvasõprade liitme rahustusi ja ei tohi olla
 vastuolus 1923. a. Eesti - Läti liidulepinguga. Nõuti
 lepinguosalist karitsoonil keise poole poliiti-
 lise ja sotsiaalse võrra vastu suunatud tege-
 vuse ja propoganda reedamist ja "erapoolte"
 vahetuste sissereadmist külivõimuste la-
 hendamiseks. Nõuti nõuetsooni sõlmimist
 võimalikult "laial alusel", s.t. et Nõwogude liit
 sõlmis lepingu ühiselt Balti riivide ja Poolaga.

Nõwogude valitus eitab nõuetsooni lepingu
 rava oma saadiku vande Tallimas 26. mail
 1926. a.²⁾ Eesti vabariigi valituse ja Välisminis-
 teriumi, mille esotsas oli A. Piip, suhtumist
 Nõwogude liidu allpanusse eitab mõ-
 ningal määratl selgitades A. Biuri viiri riigi-
 saunale 18. juunil 1926. a. selles õeldakse, et Eesti
 Välisministeriumi me juhi poole on võetud
 karitusele selline võlled ja meetodid, mis tee-
 vad saadava koo võimalust ning karitavad
 ravuni Eesti - Nõwogude liidu vahendade
 aruandele. Biur. teatab, et kama ja välisminis-
 teriumi vahel on lahvimineid suhtumise Nõw-
 ogude liidu allpanusse sõlmida mitteväl-
 talitungs- ja garantileping. Ta arwab, et see ette-
 panev on suure lähtungiga, raugeleulatuval

1) "Päevaleht", nr. 148, 5. juuni 1926. a.

2) O.R.V.A., f - 73, min - 1, sü - 301, lkt - 100

kaugajärgedega ja et seda tuleb võtta käie tö-
riidusega. Kas kehtud allepaanvut on võimalik
reservölarlada Eesti volustusega Rahvasteli-
dus, seda võivsid selgitada ainult kegelivud
läbirääkimised, kuid need ei looluda. " Eesti ei
aja mitte oma poliitikat, vaid vööst poliitikat
ja on muutunud abinöurs vööraste riivide vöes.
Löpuks kealab Birvi, et välisministri saamu-
dest järeldusi tehes lahvub ka Eesti saadime
rohalt Meervas, vöna ka ei soovi kähenda-
tud poliitikat vöasa keha."

Birvi viiri kõendab, et Eesti Välisministe-
riumi püüdis kegelivud läbirääkimisi üldse
vältida ja et ka keguttes ajast huvitatud
välisriivide suvel.

14. juulil 1926. a. toimus Tallimas Eesti, Läti
ja Soome välisministrite nõupidamine, kus töö-
kati välja edamine sulturnime Nöorogude Li-
du allepaanvutusse. Nöupidamine tulemuse-
sai Nöorogude valibus mainitud riividelt
idulise sisuga munnorandumi allepaanvuga sol-
nida leping vöaldi lepingute asemel Nöorogu-
de Liidu ja iga kema naabri vahel. Tõliti alle-
paanv. moodustada allvakuistav komisjon, kus
ühelt poolt olus esindatud Nöorogude Liit
ja teiselt poolt vöiv kema neutraalsid

1) ORVA, f-31, muu-4, sü-301, lht. 70

esotsas Poolaga. Nõuogude liit veldus pida-
 mast läbiräärimini sellel alusel ja kegi uuesti
 ellupaneku pidada läbiräärimini iga voutrahe-
 diga eraldi ilma ilganuguse rollertivse ettevalmis-
 tava komisjoni.

Allas pärast restvaid diplomaatilisi jõupin-
 gutusi Nõuogude liidu poolt andsid Läti, Es-
 ti ja Soome lõpuks sellis põhilises rüsimuses jä-
 rle. 24. augusti meenuandumis loobusid nad
 oma nõudmist moodustada ettevalmistav
 komisjon ja teatasid oma valmisolekust are-
 da rohe läbiräärimistele, nõudes siiski va
 läbiräärimiste vabadust teiste arjasthuita-
 tud riividega.

Vedauliku ajarijanduse mitteavalduse
 näitamis, et ertsi vedauliku valitsus, kaali-
 mata teatavast komisjoni järelaudmiste
 Nõuogude liidule läbiräärimiste rüsimuse,
 si vavatsevad mingil määral loobuda Balti
 liidu idest. Seda tõendab va Baltimaade
 ja Poola riindajate nõuereuts Gupis Rah-
 vaskliidu istungjärgu ajal 1926. a. septembris,
 mille organiseeris Ungline diplomaatia. Riias
 koimus 1926. a. Balti riivide, Poola ja Ruunenia
 riindalstkaapide riindajate nõupidamine, kus vees-
 rõlatati NSV liidule ühise pealtungi operatiivplaanid.

1) Kopye, T., "Pudajumise upaste u negrojovra aijueobijevoro
 Suova, Moskva 1949, cip. 13.

Saatamala sellele, et Eesti vabariik valitsus
määras komisjoni, kes oktoobris Nõuaguude Siin-
dajalega alustas läbiräärimisi, ei tulnud need
edukaik. Balti riikide esindajad sidusid lepingu
rääkimise "erapooletu" vahukohta rääkimisega.
Võige vähe järelandlirust ilmutasid Eesti
ja Soome. Soomega rääkimised läbiräärimised
juba 1826. a. oktoobri lõpul. Nõuaguude Siin-
dajale järelandmine vahukohta rääkimises ei aidanud
vähem läbiräärimise edasi. Eesti valitsus väi-
tas selgesti, et ta hoolimata võigist Nõuagu-
de Siinide poelt tehtud mõndadest ei taha
lepingut sõlmida.

Edukaik aruandis läbiräärimised Lä-
tiga, sest 9. märtsil 1927. a. kirjutati alla mit-
tevõrdalatuugi- ja neutraalsusleping NSV Siinide
ja Läti vahel. See võtkaus eride suure are-
vuse Sarsari ja eriti Londoni ingrandade,
võma just 1927. a. avaldasid viimased eriti aga-
rat nõuaguudevartase ühisriide korruvlop-
simisel ja üna olulist osa Nõuaguude
Siinide majandusliku, diplomaatilise ja sõja-
lise intervalliooni ettevalmistamisel pidid ette-
dama Balti riigid. Ja võma vabariiku Eesti
väliskõltsus suurenes eriti 1927. a. uu. Rahvaste-
Siinide laenu saamisega, siis on mõeldav, mis

1) "Riik", nr. 9, 12. märts 1927. a.

Eesti ja Nõrveguude Liidu vaheline läbiräärimis-
sed lõpped tulemusel.

Yuglise saadik läbis seega 1927. a. avalikul
umast läbi rääkimise. Pärast Nõrveguude
Liidu - Läti rahualepingu sõlmimist 1927. a. juu-
nis püüdis Eesti valitsus Londoni preside-
ntidele igati soovitada Läti ja NSV Liidu lä-
hendamist. Suurevaldamine toimus nii valitsuse
Eesti ajavõimude kui ka diplomaatilisel
teel. Avaldati arvamus, et Läti ei täida oma
sõjalise liitlase kohustusi ning alustati sõja-
lise võimetisuse küsitamise ja poliitilise
isoleerimisega. Eesti saadik läbis Seljamaa
viijutas oma valitsusele jutuajamisest president
Zungalsviga 25. juulil 1927. a., et ta on kea-
kand viimasele Eesti valitsuse arvamusel Nõr-
veguude Liidu - Läti rahualepingu võlga ja on
rääkimus Eesti - Läti liidust, mille tõttu Läti
välispoliitika ei ole Eesti üsvõirne. ²⁾ Sama-
ajal tõstasid Yuglise imperialistid ja uu-
de valitsuse Eesti rahualepingu Läti sotsiaal-
demokraatliku valitsuse rühmitamise plaan-
nide vallas. ³⁾

Mille ainult valitsuse Eesti valitsuse suh-
kumises Läti - Nõrveguude Liidu tuleks norma-
liserimise ei avaldunud Nõrveguude Liidule

1) Rappe, 4 p. 17

2) O.R. II, 4-31, min. H, su- 301, lkt-39

3) "Edasi", nr. 71, 6. sept. 1927. a.

keravalt vaeuuliv. iseloom, vaid Eesti vaeuuliv
 aktiviseeris oma tegevust va NSV Liidu suhtes.
 Nimelt värvati vaeuulivus Eesti asuvali Teme
 valgevaeuulivaste hulga intensiivselt spioonide ja
 diversiooni meede sootmiseks Nõuwoogu Liidu.
 Nii näideti toimus 1926. a. veebruaris Nõuwoogu
 Liidu võrgumas nohtus Inglise-Eesti spiooni-
 de protsess, kus tehti kindlaks, et seda sala-
 luure organisatsioon vaeuulivus Eesti kindralstaabi
 lihedates sidemetes Inglise luurevalitsusega.
 Salavaeuulivaste ülesandeks ei olnud mitte ai-
 nult andmete kogumine NSV Liidu relvastatus
 jõudude kohta vaid va mitmesuguste objek-
 tide purustamine, et provotseerida Nõuwoogu
 Liidu sõda alustama." Vaeuulivus Eesti
 salavaeuulivaste protsess toimus Nõuwoogu
 Liidus va 1927. a.²⁾

Võiv. need faktid tõendavad, et vaeuuliv-
 us Eesti valitus osutus 1926-1927. a. inglise-
 ameerika interventide suuremas kõõniskavas
 nõuwooguvarbaste ühisrinda moodustamisel
 ja sõja provotseerimisel.

Sõja allvaluistamine varjamineks ligi
 imperialistlik diplomaatia 1928. a. me ma-
 nõõvi. 1928. a. suvel viijutamisid Ameerika Ühend-
 riikide riigisekretär Kellog ja Prantsuse välis-

1) "Edasi", nr. 38, 16. veebr. 1926. a.

2) "Edasi", nr. 13, 15. veebr. 1927. a.

minister Briand alla partide sõjast vni rahvusliku poliitika vahendist veldumise kohta. Partid rutsuti osa võtma väivi kapitalistlikke riike. Nõuogude Liidule vastavalt ettepanekut ei tehtud, mis tähendas tema avaliku isoleerimist ja mitte ainult isoleerimist. Tema NSV Liitu ei rutsutud partide alla viijutama, siis oli selge, et sõda tema vastu oli lubatud.

Nõuogude valitsus võltis karutusele abinõud partide nõuogudevastase isoleerimise lihvderimiseks. Nõuogude Liit paljastas selle partide olemuse ja näitas, et ainult Nõuogude Liidu osavõtt sellest muudab partide mõtet. Tänu NSV Liidu kategoorilisele nõudmisele ja masilma avaliku ardamuse survele olid imperialistid sunnitud rutsutama NSV Liitu Kellog'i partide alla viijutama. 6. sept. 1928. Nõuogude valitsus ühines partidega. Sellega oli part imperialistlike ringrondade silmis vaotatud oma vääruse, separest püüti tema elluimist igati venitada. Kellog'i part sai järese asutada alles pärast tema ratifitseerimist võiqi riivide poolt, kes viijutand alla Pariisi lepingule. Seovide riivudada partide elluimist, otsustas NSV Liit pöörduda oma

1) Ужопка мисегуапогуе иновелми, 4р. 192

naabrite, kesvätt Balti riivide ja Poda peale ette-
 pauwuga viijutada alla protokollile Vellogi parti-
 ti eumtähhaegse eluravendamise kohta. Noodige
 29. dets. 1928. a. Nõuogude valitus tegigi neile
 varava ettepaneku. Sellses ettepanekus suhtu-
 sid viimased vaemulivult. Podauliv. Eesti audis
 segasid ja vastuolulisi vastuseid. Samal ajal
 toimunud Eesti, Läti ja Poda vahel olavad läbi-
 väärinid oma seisukohtade vasesvõlastami-
 sers. Alles Nõuogude diplomaatia pingutuste
 tagajärjel viijutati 9. veebr. 1929. a. Moskvas alla
 Briand - Vellogi parti eumtähhaegse eluravenu-
 damise protokollile.²⁾ Uga protokollist osavõtja
 eraldi võtab vege maailma es endale rahu
 säilitamise ülesande, viivõrd see oleub kuumast
 teadus geograafilises piirvõmas, ja mida oht-
 livumars see piirvõnd varem osutus, seda
 lähendusirvõm on meie käävane arvatsõm, "üt-
 les protokoli allaviijutamisel Nõuogude Liidu
 välisajade rahvarõmõsar hilvõmõs.³⁾

Eesti vedauliv valitus oli sunnitud Moskva
 protokolli alla viijutama, vuna sellist ved-
 lumise oleus eriti näidõmõd rahvahulvõadile,
 et vedauliv valitus ei kaoble rahu, vaidajab
 sõja ettevalmistamise poliitõvõab. Siisvi ei kää-
 hendõmõd partõiga ühõnemõmõ niingõit põhilõist

1) Угюпõмõ гууууõмõмõ, т. III, с. 405

2) Угюпõмõ меегюууõмõмõмõмõмõмõ, с. 194

3) Веемõмõмõмõмõмõмõ, т. II, с. 293

muudatust võrdanuks Eesti välispoliitikas. Ka pä-
rast seda jätkas Eesti võrdanuks nõuogudivasta-
si sõja ettevalmistamise poliitikat.

Samaaegselt Kellog'i nõuogudivastaste se-
pitsustega harvas 1928. a. Põhja-Euroopas rünnemu-
tus sõjalis-politiline rühmitus nn. Põhja-Euleenti:
või Põhjariivide blovi nimel, mis oli suunatud
Nõuogudivaste liidu vastu. Seda blovi kahteti ühen-
dada Poola-Rumeenia sõjalise liiduga ja nõnda
ühendada nõuogudivastast agressiivset rühmit-
läänes. Poola mõjuvad ringvõimad ei varja-
nud oma sümpaatiat Rootsi ja Balti riivide
lähenevise vastu.

Rootsi-Soome-Balti riivide poliitilist vees-
kõõd saadeldi va vni ettevalmistavat rüh-
mitust nn. Pau-Euroopali. Pau-Euroopa plaan
elendas sel ajal peaosas imperialistide vait-
selis luua Euroopa riivide nõuogudivas-
tane blovi ja see nägi ette rõigi Euroopa
riivide ühendamise "Euroopa Föderaalliitu".

Esimene Pau-Euroopa kongress toimus
1926. a. oktoobris. Eesti poolt võmulus Pau-Eu-
ropa liidu juhatusse R. R. Pusta, Eesti sea-
div. Pariisis. Võrdanuks Estis arutati Pau-
Euroopa võmike osavõnda 1929. a. juunis.
7. juunil 1929. a. esimes Tallinnas vubis "Cent-
rum" Pau-Euroopa majandusseltsiooni juht
Dr. D. Deutsch, kes väitis, et see peab eriti

huvitama Balti riive, sest tema riivlustas
nude julgeolekut."

Pan-Euroopa plaani teostamine rahse
lõppes imperialistlike riivide omavalitselise vas-
tuolude tõllu ebaõnnestumisega.

Samal ajal kui vödauliku Eesti valitsus
pidas diplomaatilisi läbirääkimise mitme-
sugusest Nõuogude liidu vastu suunatud
liitlast osavõtmisest, püüdis ka arendada va-
oma sõjalisi jõude. Püriääsetes rajoonides,
raunivul ja saartel teostati sõjalisi riiv-
lustusteid. 1926. a. võllis riigivõgu vastu sõja-
ministeeriumile lauve- ja laagriplatsi raja-
mises Petseri maavomas karviline ma-
alade suudvõrandamise seaduse, millega
võrandati 3701, 11 ha maad.²⁾ Petseri, Ur-
bosva ja Warva ümbrusvomas koimus see
rahvusest elavine ümberastamine Saare-
maale. Ehitati vavs sõjaväelaagrit-üks
Warva liinil, kaine Pihva liinil, vuhu suviti
võudati igat liivi sõjaväesse.

Võin need sõjalised ettevalmistused koimu-
sid tihedas voutartis välisriivide sõjaliste
spetsialistidega. Ameerika, Unglise, Prantsuse
jt. vapijalistlike riivide võrgemas sõjaväe-
laud väinid pidvull riivlerimas Balti riivide,

1) "Päevaleht", nr. 152, 9. juuni 1929. a.

2) "Riigivõgu protokollid", 10. istungjärv, 1926, nr. 313

sealhulgas ja vedandire Eesti sõjavägede, me-
rsadamaid ja teid.

See näitas veelgi vedandire Eesti valitsuse
valmisolekut juhts, kui pears puhuma sõda nõu-
rogule liiduga.

Uuelimata võigist pingutust ei õnnestunud
imperialistlike suurriivides nõurogule liidu
vastare ühisiude loomine. Imperialistlike ri-
vide omavahelised vastused osutusid prakti-
kalt tugumatars kui nende põhiline vastude
Nõurogule liiduga. Samal põhjusel ei õnnestu-
nud mil käiel määrat ja neist sõltuvate väi-
verüvide nõurogulevastaste rühmituste korru-
vlopsimine. Suurt osa nõurogulevastaste plaa-
nide nurjajamisel elendas rogu maailma töö-
lisvlassi simpaalia edasine tugevumine nõu-
rogule liidu vastu. See väljendus töötavate
masside väljastumistes sõjatoetajate plaa-
nide vastu, nende võitluses nõurogule liidu
shjeldamata loimamine vastu. Sellest üldist võit-
lusest rahu ja sõbralike suhete est nõurogu-
le liiduga võhhi osa ja Eesti töolisvlass.
See avaldas tugevat mõju Eesti-Nõurogule liidu
suhete teatavali parauemisele 1930-ndatel aasta-
tel, eriti aga 1932. a. miikvallahatungi- ja neutra-
lilevõhilepingu sõlmimisele.

Konkurents

Wagu roogu kapitalistlik maailm, nii va
redandis läbis aastail 1920-1929 ravis arengu-
stappi:

- 1) sõjajärgse revolutsioonilise viisi periood ja
- 2) kapitalismi ajulise, ebarindliku ja osalise
stabilisatsiooni ajajärk.

Sõvelles kapitalistlike suurriikidega oli neu-
del aastatel redandis Eesti arengus heaolu
omadärg, mille kurgis Eesti vägi valdne erald-
mine Suemaaast ja endiste tihedate majandus-
like sidemete rakkumine nende vahel. Sellega
raaha redandis Eesti oma tööstussaaduste
ajalooliselt väljarujumise kuru. Rohkemise
kulumisena uute turustamistingimustega rapi-
talistlikul maailmaturul koimus redandis Es-
ti rahvamajandus nel aastail desindustrialise-
erimise ja agrariseerimise protsess. Aasta-
võimete vesel väljarujumise majanduslike
sidemete säilitamine ja nende edasine kurg-
damine Nõrrogu Suemaaaga olis seda protsesi:

vedauline, Eesti loomulikul teataval mää-
ral vähendamise ning pidurdamise. Et rapita-
list lires suurriivides võis kurgu leida toor-
ainetele, põllumajandussaadustele ja poolfab-
rikaalidele, siis oli loomulik, et vedauline
Eesti koostuses koimus pidur allaväär, samal
ajal aga püüti intensiivselt arendada põl-
lumajandust. See aga tähendas vedauline
Eesti muutumist imperialistlike suurriivide
agraripatsiivis. Sellest oli ainult üks väljapää-
astuda kihedalese majandusliinise suhte
Nõuogude riigiga. Siin aga astus Eesti vedauline
valitus, eriti selle reaktiivne ringnõuad, de-
mokraatliku positsioonile Nõuogude maa suhte
ja pidurdas igati normaalse majandusliinise su-
hte loomist viimasega.

1920. a. algul sõlmiti rahuleping vedauline
Eesti ja Nõuogude Demokraatia vahel, kuid vauba
lepingu sõlmimist vaatanud rahulepingu artikli
nr. 16 lisale, milles nähti ette lähemal ajal nor-
malisevõrdsel majandusliinise sidumise, ei järg-
neud. Pärast rahulepingu sõlmimist aret Tallin-
nasse Nõuogude valitsuse delegatsioon, mille
üksandus oli kuu kihedale vaubandusliinise
sidumise vedauline Eestiga, kuid erialgu ei and-
nud kuu järgnevad mingisuguseid märvi-
misväärsid tulemusi. Sest pärast koimus vaub-
andusliinise läbivõimise vedauline Eesti ja Nõu

rootude liidu vahel vnni 1929. aastani, mil sõl-
miti püüdnud tähtsuga raudleping, rahule-
pingu põhjal juhustlult sõlmitud raudlepinge
alusel. Sõlismaste imperialistide aktiivsel mõ-
jutusel püüdis raudlepingu Eesti valitsus ra-
sellist raudlepingut igati pidurdada ja taris-
keda. Sellest annab tunnistust vasvõi 1920-
1921. a. püüdnud raudlepingu punktide
sulgemine, misigi neudest saadi vältaltvi suu-
ri sissetulevuid ruld- ja kõrberaha, liinade ja
varusnahvade näol.

Eesti raudleping lootis, et Nõurootude Sme-
maal taastatavse peatselt kapitalistlik ri-
givord ja sellele tuginevdes püüdis ka 1920-
1924. a. väigiti arendada tööstust. 1923-1924. a.
majandusvriis aga tõendas, et Nõurootude
Suumaa võimused rasvas piduvalt ja et töös-
tussaadusle pole välisurgudel võimalis-
leida ostjaid. Ühenduses sellega harati vrii-
sist pääsemisvõrsohruu kähelepauu osutam
põllumajandusele. See uus orientatsioon, mis
erumavordelt avalivult välja voolutati
1924. a. märkis moodustatud Axel-Strandmani
valitsuse poolt, oli vasvõlas lääne imperialist-
like riivide erindajate nõudmiste ja soovidega
res teotlenid raudlepingu Eesti muutmist oma
agraaripatsivs. Ja hiljem raudlepingu Eesti vä-
liraudleping seisisvi peamiselt 2-3 imperialist

lirvu suurriigi keemistures, milliseid vedaulir Eesti varustas odavate põllumajandussaaduste, kooraimla ja pösfabrikaatidega ning rust ta vedas sisse vallihiimalisi tööstussaadusi. Kapitalistlirvu stabilisatsioon lõpp-kulmusena oli vedaulir Eesti ruijumine imperialistlirvest suurriividest poolkoloniaalselt sõltuvas nõrga töösturiga agrarimaas. Välistrapitali võimutsemine Eesti rahvamajandures ning välisvõlgade ja nende võlgade kasumise kulmusena veti vedaulirvend Eestit igal aastal välja miljonid kroone. Seega oli vedaulir Eesti rapitalismissüsteemis mõnede imperialistlirve riivide, peamiselt Inglismaa ja Saksamaa agrarirapitalis, vuid ühtlari va finantsilise röövimise sfäärivis rahvusvahelise imperialismi pealt.

Saatamata sellele, et puustus raudaleping, teinur vedaulirvu Eesti ja Nõrveguode liidu vahel siiski võrdlemisi etav raudavahetus, eriti 1920-ndal aastalake esinuril poolil, mis etendas olulist osa mõlma maa majanduslirves argus. Esimajosse peab siin märvima transiitraudandure tähtsusest vedaulir Eesti oli 1920-ndale aastale algur aiumise riiv, vellege Nõrveguode Suurmaal olid sisse seatud diplomaatilised sulked. Seega oli vedaulir Eesti ainuvas raudalivis Nõrveguode Suurmaal ja Lääne-Euroopa vahel, ning peaargu veegu Nõrveguode liidu transiitraudandure väis

vedauliku Eesti riik. Tänu sellele sai Nõu-
gude Suurea vedaulinud Eesti sellisid raupu,
mida tal oli tarvis, vedauliku Eesti valitsus aga
suuri sissetulekuid. Yärguval aastatel vedau-
liku Eesti esmajärgulise osa Nõuogude Liidu
kaupivahanduses vähees tundvalt, vana Nõu-
ogude valitsus rehtetas rea riividega diploma-
tilised suhted.

Säga suurte osa vedauliku Eesti tööstuse, eriti
metalli- ja paberitööstuse arengus etendis Nõu-
gude Liidult saadud tehnikud. Arvult tänu
nendele tehnikutele said erisidada sellised
metallitööstuse suurelõhked nagu a/s "Drigatel",
a/s "Kauk Kull", Senu-Balti ja Petri tehased.
Eriti suure tähtsuse omas aga noormadale rau-
bavaltus vedauliku Eesti paberitööstusele, vana
peaegu rogu vedauliku Eesti paberi ja paberi-
saaduste eksport suundus saadeldaval perioodil
Nõu Liitu, moodustades isegi vana 90% rogu ve-
dauliku Eesti paberitööstuse väljaveost.

Väin see näitas, riivõrd oluline olus olud
vedauliku Eesti rahvamajanduse arengule lihedä
le majanduslike sidumete loomine Nõuogude Li-
iduga, vana Eesti vedauliku nõuogude vastane välis-
poliitika ei võimaldanud normaliseerida vana majan-
duslike suhted.

Vedauliku Eesti sellisele majanduspoliitika-
le vana käieliselt vana välispoliitika. Tulus võimu-

le, ihuutas Eesti vabariik erimeest päevast alla-
le. Lepitamatul viha Nõuogude valituse vastu
ja oli valmis astuma igasugustesse avantürist-
lisesse salarepitsustesse, et ainult vaasa
aidata Nõuogude liidu füüsilisele hävita-
misele, kama muutmisele endiselt sõltuvaks
muuks, et sellega riidustada kurgu oma
tõestusvõimele. Eesti vabariik selle väli-
poliitika peapõhjus seisnes vartuses, et Nõu-
ogude liidust võivad revolutsioonilised mee-
leolud levida v.a. Eestisse, see võib aga ruiju-
muda saatuslikuks vabariigile direktiivide.
Seejärel, hüljales Eesti rahva ja maa majau-
duslikud huvid, mis nõudsid lihedate sideme-
te loomist NSV Liiduga, sõbraliku majandus-
lik-politilise vastlöö arendamist kumage,
astus Eesti vabariik lihedatesse sidemetesse
lääne riividega ja muutus imperialistlike suur-
riivide vaunpöisiks. Imperialistlike lääne-
riivide esmääraks oli kuma Baltikumil uäl-
platsidam, et sõja vovad seda vartada
Nõuogude liidu vastu. Peid kama Nõuo-
gude liidu aktiivsele vahelsegamisele ja rahu-
armastavale välispoliitilisele, balti rahvaste, seal-
hulgas v.a. Eesti rahva revolutsioonilisele võitlu-
sele ei löinud need salarepitsused vorda. Suurt
osa etendadid siin v.a. suurriivide omavalhuseid
vartolud, mis osutusid tegelevult kugevamaks,

või vastuolud kapitalismi- ja sotsialismi-
liiri vahel. Mõju pärast Balti riivides võitleid
omavahel Unglismaa, Prantsusmaa ja Sarsa-
maa, milline võitlus ei jätnud mõju avalda-
mata va agressiivsete nõuogudevastaste blo-
vide (Balti liit, Põhja-Loosamo, Pau-Euroopa) ju-
loosine vahteteli.

See ei tähendaand niidugi, et Eesti vo-
dandus loobus oma agressiivset nõuogude-
vastast välispoliitivast. Kui poleud võimaliv
vaantada avalivve vahendiid, siis tehti seda
salaja, masveritult. Eesti kōōkava rahva otsusta
vahelregamine aga suudis vedandivve Eesti valit-
sust kaanduma. Pärast vastandivuse mitteval-
lalelunqi- ja neutraliteedidilpingu sõlmimist
1932. a. pūidiv vedandivve Eesti valitlus siirvi-
vel vorvu vlppeida uu. Balti liitu ja seda
summata Nõuogude Liidu vastu.

Kasutatud viitandus:

I Marxismi-leninismi klassikud:

1. Lenin, V. I., Aruame Ülemnemalise Resvkaitevromi-
ksee ja Rahvaromissaride Nõuogu koosk Ülle-
nemalise Resvkaitevromi VII veeossise esime-
sel istungjärgul 2. vabn. 1920. a., Teosed 30. rd.
2. Lenin, V. I., Superialism kui kapitalismi kõrgem
staadium. Teosed 22. rd.
3. Lenin, V. I., Piri Ukraina köelistele ja talupoegadele.
Teosed 30. rd.

II Publiratsioonid ja muu viitandus:

1. Antons, R., Agrararukted rodouivismus Eestis, Tallinn 1957.
2. Deborin, G. A., Nõuogude riigi esimered rahvusva-
helised ardid ja kama välispoliitika välismaise
interentsiooni ja rodesõja aastail, Tallinn 1949.
3. Eesti, rogukeos, Tartu 1926.
4. Eesti NSV ajalugu, Tallinn 1957.
5. Elango, O., Eesti kapitalismi ajutise, lbarindla sta-
bilisatsiooni aastail (1925-1929), värsiri, Tallinn 1953.

6. Saarnik, H., Eesti sõjajärgse revolutsioonilise riisi aastail (1920-1924), värsiviri, Tallinn 1955.
7. Teise Riigivõimu protokollid, 10. istungjärv, 1926.
8. Salitsusarutuste kogumik 1918-1934. a., Tallinn 1934.
9. Тсак, М. Г., Томпурско-экономические взаимоотношения между СССР и Прибалтийской за десять лет (1917-1927), Москва 1928.
10. Внешняя политика СССР 1917-1944 гг., т. II, Москва 1945.
11. Внешняя политика СССР, сборник документов, т. III (1925-1934 гг.), Москва 1945.
12. Истории дипломатии, т. III, Москва 1945.
13. Истории международных отношений и внешней политики СССР (1870-1957 гг.), Москва 1957.
14. Истории СССР, эпоха социализма (1917-1957 гг.), Москва 1957.
15. Гарус, Г., Прибалтийские страны и подрабавка ам. тисоветского Союза, Москва 1949.
16. Марсон, И., Очерки по истории промышленности Латвии, Рига, 1951.
17. Рубинштейн, И. Л., Международные отношения советского государства в 1921-1925 гг., Москва 1955.
18. Гародуберий, Л. В., Уматер. фадруно-забогери промышленности в дурисязной Латвии, Рига 1952.
19. Проблеме отношений СССР с балтийскими странами, Москва 1938.
20. Трочковский, А.-Мейн, Г. С., Истории внешней политики СССР, т. I, Москва-Ленинград 1945.

III Perioodiva:

1. "Edasi", aastarõiv 1925, 1926, 1927, 1929.
2. "Eesti Majandus", aastarõiv 1925, 1926, 1927.
3. "Eesti-Nõuoguude Liidu Vaibandusvoja Majandus-Bülletään", aastarõiv 1934.
4. "Eesti Statistika", aastarõiv 1922, 1923, 1928, 1931.
5. "Izvestija", aastarõiv 1925.
6. "Raja", aastarõiv 1925.
7. "Vaibandus-Tööstusvoja Tseataja", aastarõiv 1927.
8. "Viir", aastarõiv 1927.
9. "Kommunist", aastarõiv 1921.
10. "Majandusteated", aastarõiv 1935.
11. "Postimees", aastarõiv 1927.
12. "Päevallik", aastarõiv 1920, 1924, 1925, 1926, 1927, 1929.
13. "Rahva Hääl", aastarõiv 1957.
14. "Rahva sõna", aastarõiv 1927.
15. "Riigi Tseataja", aastarõiv 1924.
16. "Tallinna Tseataja", aastarõiv 1920, 1921, 1924.

IV Ortoobinrevolutsiooni ja Sotsialistliku Üleskutuse Resvarkhiiri materjalid:

1. E.V. Resvromitee üleskutsed Eesti töörahvale.
2. Fond - 31, nim. - H, s. - ü. - 300, 301, 322

3.	Soud	- 20	, nim.	- 1	, s.-u.	- 208.
4.	-	- 73	, -	- 1	, -	- 275, 301, 308, 863, 884, 894, 949, 983, 1194, 1644.
5.	-	-	, -	- 2	, -	- 317.
6.	-	- 957	, -	- 1	, -	- 183, 314, 420, 439, 547, 548.
7.	-	-	, -	- 4	, -	- 9.
8.	-	-	, -	- 5	, -	- 54, 571.
9.	-	-	, -	- 10	, -	- 12, 35, 39.
10.	-	-	, -	- 11	, -	- 379, 382.
11.	-	-	, -	- 12	, -	- 35, 406, 807.
12.	-	-	, -	- 13	, -	- 27, 44.
13.	-	- 990	, -	- 1	, -	- 79.
14.	-	- 1108	, -	- 1	, -	- 150.
15.	-	- 1584	, -	- 1	, -	- 548.

Sisuvord

I Sissejuhatus	lk. 2
I peatükk. Vabariigi Eesti majanduslik - poliitiline suhe Nõukogude Liiduga sõjajärgse revo- lutsioonilise riigi aastail (1920 - 1924)	lk. 16
II peatükk. Vabariigi Eesti majanduslik - poliitiline suhe Nõukogude Liiduga kapitalismi ajutise, ebariikliku stabilisatsioo- ni aastail (1925 - 1929)	lk. 64
Loorustõde	lk. 109
Vasutatud viirandus	lk. 116